

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevens doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

DE STAATSLEER VAN DANTE ALIGHIERI (1265-1321)^(*)

Het is dit jaar zevenhonderd jaar geleden, dat Dante Alighieri, een der grootste genieën der mensheid, te Florence werd geboren. Alom bereidt men daarom herdenkingen voor, in het bijzonder in Italië.

Als dichter getuigde hij van een geweldige visie op de geestesbeschaving van Europa, die zich in de aanvang van de veertiende eeuw in een zeer diep ingrijpende overgangstoestand bevond.

In zijn «Goddelijke Comedie» doorliep hij in verbeelding alle trappen van de menselijke geestelijke, zedelijke en sociale ontwikkeling, waarin hij de grote figuren van het verleden en vele van zijn reeds gestorven tijdgenoten een plaats aanwees. Zolang als mogelijk was vergezelde hem bij dit optreden als rechter Virgilius, als symbool van de rede.

Het chaotische karakter, dat het leven in Italië in zijn tijd had aangenomen, deed hem ook een boek schrijven over de monarchie, waarin hij zijn verlangens naar verbetering uitte.

Staande in de overgang van de Middeleeuwen naar de Renaissance, komen zijn staatkundige denkbeelden eensdeels onder invloed van opvattingen uit het verleden, anderdeels worden zij bepaald door verlangens naar een nieuwe toekomst.

Naar zijn eigen inzicht bestaat het oorspronkelijke van dit zuiver wetenschappelijk werk hierin, dat hij het Duitse keizerschap boven alles wil vereren, terwijl al zijn voorgangers zich, ook op staatkundig terrein, eerst naar de kerk hadden gericht.

Dit heeft zijn bijzondere redenen.

Verscheidene eeuwen lang hadden de Duitse koningen zich naar Rome begeven, om zich door de paus tot keizer van het «Heilige Roomse Rijk van de Duitse Natie» te laten kronen. Dit rijk werd als de voortzetting van het Romeinse keizerrijk beschouwd, als een geheel, dat geacht werd, de gehele mensheid te omvatten, als één grote algemene eenheid. Aldus had men in de hoge Middeleeuwen de droom van het Imperium Romanum beleefd.

Op zijn beurt had Italië, door deze tochten van de Duitse vorsten naar Rome, het wereldlijk gezag van

de keizer verkregen en daarmee een Germaanse vrede, die weldadig had aangedaan.

Na 1250, het jaar waarin de laatste Hohenstauf, Frederik II, was overleden, hadden er uit Duitsland geen dergelijke tochten naar Rome meer plaats gevonden. Het staatkundig en sociale leven, op het land en in de steden, was gaan gisten. De feodale heren gingen elkaar met het zwaard te lijf, en in de steden twistten de families onderling. Daarbij voegde zich de partijstrijd van de pauselijke Welfen met de keizerlijke Ghibellijnen. Agrarische belangen kwamen in botsing met die van het ambacht en van de koophandel. Want een bloeiend burgerdom had de geldhandel en het bankwezen doen ontstaan. Deze opbloei van het aardse leven bracht ook de kunst en de wetenschap tot ontwikkeling. De rechtsscholen voor de beoefening van het oude Romeinse recht en die voor de medicijnen vormden het eerste lekenonderwijs, waaruit de universiteiten zouden voortkomen.

Dante werd persoonlijk door de nadelen van deze troebelen getroffen, toen hij te Florence uit zijn ambt werd gestoten en tot een ambteloos burger werd gemaakt, door het feit, dat de pauselijke aan het bewind kwamen. Zijn verder leven zou zich in ballingschap afspelen.

De hoop verloor hij echter niet. Wanneer er andermaal een Duitse vorst naar Italië zou willen komen, zouden de rust en de orde opnieuw intreden. Dit zou Hendrik VII moeten zijn.

In deze verwachting en met dit doel werd «De Monarchia» geschreven. Het zijn de problemen, die daarin gesteld worden en de oplossingen, die zij verkrijgen, die het geschrift een belangrijke plaats hebben verschaffd in de ontwikkeling van de staatswetenschappen.

Dante kan zich de mensheid niet anders voorstellen dan als een eenheid. Met Aristoteles en het Middeleeuwse denken is hij universalist. Hij ziet de mens als deel van een geheel. De gedachte van het wereldrijk kan en wil hij niet loslaten. Ook de regeringsvorm van die eenheid staat voor hem vast. Dit moet de monarchie zijn, het eenhoofdige bewind, dat de beste regeringsvorm uitmaakt en overeenkomt met het monotheïsme van het Christendom.

Verschillende rijken zouden misschien in aanmerking

(*) Voordracht gehouden op donderdag 1 april 1965, aan de Vrije Universiteit te Brussel, ter afsluiting van de cursus in de Rechtsphilosophie.

komen, om dit wereldrijk te worden, maar Dante acht het Duitse keizerrijk voor deze taak uitverkoren om, ook in Italië, die eenheid tot werkelijkheid te maken.

Het doel van het wereldrijk is het tot stand brengen van de algemene vrede. Een enkele persoon is daartoe in staat. Want dit is in overeenstemming met het goddelijke. De alleen-heerser is voornamelijk als een rechter gedacht, die tot taak heeft, de verscheidenheid tot eenheid te maken. Daar de keizer boven allen staat, en hij de gehele mensheid bestuurt, zal hij rechtvaardig zijn, omdat hij geen bijzondere belangengeschillen kan hebben. Dit is het gevolg van de universele, en dus allesomvattende, plaats die hij inneemt. Aldus wordt de algemene vrede verzekerd, daar de vorst in het belang van de onderdanen zal regeren.

Het betoog van de noodzakelijkheid van de wereld-monarchie geschiedt in logisch-scholastische vorm, waarbij het universalistische denken van Aristoteles zich paart met de christelijke wereldbeschouwing. Hoe groter de algemeenheid is, waarvan de bijzonderheden deel uitmaken, des te groter is haar waarheidsgehalte. De «prima causa» van Aristoteles' metaphysica wordt daarbij in verband gebracht met de monotheïstische godheid. De keizer benadert ook daarom het goddelijke, omdat hij de universele eenheid in zijn imperium nastreeft. Daarom ook zal hij iedere twist kunnen beslissen en de gerechtigheid kunnen belichamen. Want zelf heeft hij niets meer te wensen en staat hij, zonder vijanden, boven alles, als een «pater familias».

In hem bereikt de mensheid op aarde het algemene einddoel, dat de wijsbegeerte van Aristoteles nastreeft.

Daarom is de monarchie, in wijsgerig opzicht, de beste regeringsvorm. Hiervan kan de mens, op zich zelf en in al zijn verbandingen met anderen, slechts deel uitmaken.

Maar de mens, die als deel in dit wereldrijk leeft, kan desalniettemin over een volledige wilsvrijheid beschikken, d.w.z. voor Dante, een goed burger zijn, die vrij oordeelt, los van begeerten. Wat het meeste één is, is het beste en daden zijn geloofwaardiger dan woorden. Al wat in de eenheid staat, is goed. Want daardoor ontstaat de eendracht en de vorst, die boven allen staat, brengt de eenheid van wilsrichting.

Dit syllogistisch betoog vanuit de algemene eenheid, wordt aan het slot van het eerste boek, dat aan het vraagstuk van de noodzakelijkheid der monarchale wereldmacht gewijd is, aangevuld en versterkt, met een ervaringsfeit dat van Renaissancistische aard is, uit de gouden eeuw van keizer Augustus (31 v. Chr. - 14 n. Chr.), door Horatius in het Carmen Seculare bezongen.

Toen, onder de eerste keizer van Rome, waren in het Imperium Romanum de deuren van de tempel van Janus gesloten, ten teken van de algemene vrede in het rijk. Kunsten en wetenschappen bloeiden. De apostel Paulus, een Romein, sprak van de volheid der tijden, waarin de Christus geboren werd. De woorden van de psalmist, uit het Oude Testament, werden bewaarheid: «Ziet hoe goed en hoe aangenaam het is, als broeders te zamen te wonen» (Ps. 132 of 133.)

Heeft het Romeinse volk zich van rechtswege de keizerlijke waardigheid toeëigend? Deze vraag zal Dante in het tweede boek beantwoorden.

Zonder tegenstand heeft dit volk deze voorrang over het aardrijk verkregen, door goddelijke voorzienigheid en van rechtswege. Het goddelijk gezag bewijst dit naast de rede. De keizerlijke waardigheid eigende het zich van rechtswege toe. Want het recht dat goed is, komt uit Gods geest, daar het onvolmaakte slechts in de stof ligt, niet in de schepper, of in diens instrument. De weerglans van de wil van God ligt over de werkelijkheid. De deugd adelt de mens en het Romeinse

volk was het edelste, hetgeen door voorbeelden uit de geschiedenis, bij Livius, aangetoond wordt. Wonderen van God hadden reeds plaats, bij de opbouw van het imperium.

Het welzijn van de staat is het einddoel van het recht. Het recht bestaat uit de persoonlijke en zakelijke verhoudingen, die de maatschappij in stand houden. Ook als algemeen welzijn is dit het einddoel van het recht. Daarom moeten de wetten in het belang van de staat uitgelegd worden.

Door goddelijke intelligentie is het Romeinse volk tot heersen in staat. De natuur zorgt voor de mens. Zij wees voor de wereldheerschappij plaats en volk aan, d.w.z. Rome en de Romeinse burgers. Krachtens gods-oordelen overwonnen de Romeinen. Uiteindelijk slaagden alleen zij daarbij om een wereldrijk te stichten, dank zij hun rechtspleging; niet de Assyriërs, de Egyptenaren, de Perzen en Alexander de Grote.

Wie in tweegevecht, uit ijver voor de gerechtigheid overwint, die heeft het recht aan zijn hand. Dit wisten de heidenen reeds. Het Romeinse volk overwon in zulk een strijd met andere volken.

Christus erkende dit rijk reeds terstond bij zijn geboorte, daar deze plaats vond tijdens een door de keizer uitgeschreven volkstelling.

Voor het derde en laatste boek blijft de vraag nog over, of de keizerlijke macht onmiddellijk van God afhangt, of van een plaatsvervanger.

Hier heeft Dante het gevoel een strijdperk te betreden en zich, als Daniël, in een leeuwenkuil te bevinden. Ook daarom bereiken de scholastische beschouwingen hier hun hoogtepunt, terwijl de oorzaak van de strijd de onwetendheid en de onwetendheid de oorzaak van de strijd is.

Zij, die de grondbeginselen over het hoofd zien, of het keizerschap niet erkennen, zullen buiten beschouwing blijven. Het betoog zal zich slechts richten tegen hen die, uit liefde voor de kerk, de waarheid over het hoofd zien, door te beweren, dat het keizerlijk gezag van de kerk afhankelijk is. Want zij gaan van verkeerde veronderstellingen uit en maken onjuiste gevolgtrekkingen.

Negen beweringen dienen weerlegd te worden; vier zeer bekende, zoals de leer van de sleutelmacht, de schenking van Constantijn de Grote, de zwaardenleer van Bernhard van Clervaux en de lichtentheorie van paus Innocentius III.

Daarnaast nog vijf andere: de regeringsmachten van Levi en Juda, van Samuel, als plaatsvervanger van koning Saul, het ontvangen van wierook en goud door Christus van de drie koningen, de kroning van Karel de Grote door paus Leo III, die Dante ten onrechte Hadrianus noemt en ten slotte het bewijs door de logica.

Ondanks al deze bewijzen komt Dante tot de conclusie, dat het gezag van de keizer niet uit het gezag van de kerk is voortgekomen en dat de kerk dit ook niet, noch van God, noch van een of andere keizer heeft verkregen, maar dat het keizerlijk gezag onmiddellijk van God afhangt.

Reeds Thomas van Aquino had in de vorige eeuw in zijn «De Regimine Principum», zowel de kerk als de staat, als «volmaakte gemeenschappen» beschouwd en daarmede bedoeld, dat voor ieder een hem eigen, zelfstandige taak was weggelegd.

Daar wij niet meer leven in de theologisch-wijgerige en wetenschappelijke sfeer van dit Middeleeuws universalisme, dat in het ontologisch godsbewijs van Anselmus van Canterbury in de elfde eeuw, zijn hoogtepunt had beleefd, en dat als logisch-deductieve methode tot bij Spinoza in de 17de eeuw voortduurt, missen de betogen

van Dante, in dit opzicht, voor ons tegenwoordig iedere overtuigingskracht. Want latere denkers over de metaphysica hebben ons daaromtrent dieper en beter ingelicht.

Zo wordt, om ons tot het allergrootste en machtigste te bepalen, de lichtentheorie van de allergrootste der pausen, Innocentius III, bestreden met het feit, dat het licht op de vierde scheppingsdag ontstond, toen de mens er nog niet was en dat daarom dit licht niet met de regeringsmachten van paus en keizer in verband kan worden gebracht. Er worden, zo zegt hij, verkeerde dingen vooropgesteld en onjuiste conclusies gemaakt.

Onze tegenwoordige kritiek richt zich echter tegen het feit, dat in het *willekeurig* gesteld uitgangspunt, in casu de paus is de zon en de keizer de maan, de gevolgtrekking reeds besloten ligt, dat de keizer zijn gezag, als licht, van de paus ontvangt. Het zijn conclusiones in adjecto. Het merkwaardige ligt derhalve tegenwoordig voor ons hierin, dat de universalistische overtuiging blijkbaar belette dit in te zien en dat eerst het nominalisme dit later zou gaan begrijpen.

De grootheid van Dante bestaat dan ook in de macht en de durf van zijn ideeën, ook in deze in de taal van de wetenschap, het Latijn, geschreven verhandeling: «De Monarchia».

Want de toekomst zal inderdaad zijn aan het zelfstandig wereldlijk gezag. De voorboden van de Renaissance kondigen zich reeds aan. Het aardse leven herkrijgt zijn waarde, zijn glans en zijn voorspoed, maar ook, op zedelijk en stoffelijk gebied, zijn chaotische toestanden. Reeds heeft paus Bonifacius VIII de wereldlijke machten uitgedaagd, door in 1302 in zijn bul «Unam Sanctam» te verkondigen, dat alle koningen der aarde met hun onderdanen aan hem onderworpen zijn.

De koning van Frankrijk had de uitdaging aangenomen, een leger naar Italië gezonden en de paus laten gevangen nemen, die weldra aan deze hoon en smaad gestorven was (1303). Toch zal de paus korten tijd later naar Frankrijk moeten vluchten, en zich ter bescherming onder de macht van de Franse koning moeten stellen, in ballingschap te Avignon, omdat hij zich in Italië niet meer veilig voelt.

Azend op geld, zullen beiden, in een soort samenwerking, de orde van de Tempeliers vervolgen en vernietigen (1312).

Een eeuw van verschrikkingen, met jodenvervolgingen, flagellanten en builenpest is aangebroken, een tijd van overgang en van diepe wanhoop voor het mensdom in Europa.

Dit voelt Dante aankomen en slechts een keizer als Augustus, zal dit kunnen keren. Maar dit is slechts een schone droom. Want de tijd van het wereldrijk is voorbij, al zal Karel V er in de eerste helft van de zestiende eeuw nog voor strijden en falen. De toekomst is voor de nationale staten, te beginnen met Frankrijk. Daar binnen zal de idee van Dante toch zegevieren in het absolutisme van deze staatsvorm, bij Jean Bodin (1576).

Twee eeuwen later zal voor Italië hiervoor wederom tevergeefs gestreden worden door Machiavelli, ook met argumenten uit de eerste decade van de Romeinse geschiedenis van Livius. Want eerst in 1871 zal Italië een eenheidsstaat worden.

Wanneer nu in dit jaar, 1965, het feit herdacht wordt, dat Dante zeven eeuwen geleden te Florence geboren werd, dan geschiedt dit in een tijd, dat zijn dromend verlangen naar één algemene rechtorde in de mensheid opnieuw herleefd is, in West-Europa en elders. Opnieuw doen zich meerdere strijdende machten daarbij voor en bedreigen ons chaotische overgangstoestanden, zonder dat ons reeds een helder beeld voor ogen komt, van wat daaruit uiteindelijk zal voortkomen, als het overheersende, van hetgeen reeds nu in ons midden is.

Hierin bestaat de actuele betekenis van Dante's staatkundige denkbeelden, met zijn vurig verlangen naar vrede, voor het mensdom op aarde, in de zo woelige tijden van zijn leven.

J.J. VON SCHMID

Uitgaven van «De Monarchia»: in het oorspronkelijk Latijn: Dante, De Monarchia (Dr. E. Moore) Clarendon Press, Oxford, 1916.

Wolfram von den Steinen: Dantes Die Monarchie, Breslau, 1926.

Jan Asser, De Monarchie van Dante, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1940.

De informatie- en verificatiebevoegdheid van de Commissie der Europese Economische Gemeenschap in de behandeling van kartelzaken(*)

Inleiding

«Voor de vervulling van de haar opgedragen taken kan de Commissie, binnen de grenzen en onder de voorwaarden door de Raad overeenkomstig de bepalingen van dit Verdrag vastgesteld, alle gegevens verzamelen en alle noodzakelijke verificaties verrichten.»

Aldus luidt art. 213 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. Zolang de Raad de voorwaarden van toepassing niet heeft bepaald, heeft de Commissie geen algemeen recht om inlichtingen te vragen en verificaties te verrichten ten aanzien van ondernemingen en private personen. Ingevolge het uiteenlopend karakter der onderscheiden taken die aan de Commissie zijn opgedragen, mag overigens betwijfeld

worden of zulk een algemene bevoegdheid wel ooit door de Raad in één verordening kan worden vastgesteld. Veeleer dient men een aantal verordeningen te verwachten waarin telkens voor een bepaald domein het recht op informatie en controle der Commissie nader zal worden bepaald.

Voor de taak die de Commissie te vervullen heeft op grond van de artikelen 85 en 86 van het E.E.G.-Verdrag werd door de Raad Verordening nr. 17 van 6-2-1962 (P.B. nr. 13 dd. 21-2-1962) uitgevaardigd, die onder meer enkele bepalingen inhoudt waarin het recht op informatie en controle der Commissie geregeld is inzake haar taak tot handhaving en bevordering der mededinging. Verordening nr. 11 van 27 juni 1960 (P.B. nr. 52 van 16 augustus 1960, blz. 1101) betreffende de opheffing van prijs- en vervoersdiscriminaties, uitgevaardigd op grond van art. 79, par. 3, heeft hiervoor tot voorbeeld gestrekt.

In Verordening nr. 17 worden twee mogelijkheden overwogen:

(*) Tekst van een voordracht te Leuven gehouden op 19 december 1964, in het kader van de postdoctorale leergang «Europees kartelrecht», ingericht door de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van Leuven.

- a) het onderzoek van individuele inbreuken
- b) het onderzoek van concurrentiebeperkende praktijken in bedrijfstakken.

I. De behandeling van individuele gevallen

1) inwinnen van inlichtingen

Artikel 17 van de Verordening nr. 17 maakt een onderscheid tussen het vragen van inlichtingen bij verzoek en bij beschikking. Wanneer de Commissie tot een onderneming of ondernemersvereniging een verzoek om inlichtingen richt, zendt zij gelijktijdig een afschrift van dit verzoek aan de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten op het grondgebied waarvan de zetel van de onderneming of ondernemersvereniging zich bevindt.

Het verzoek dient de rechtsgrond waarop het steunt, alsmede het doel waarvoor de inlichting gevraagd wordt, aan te duiden. Diegene tot wie het verzoek gericht wordt is niet verplicht te antwoorden. Doet hij het evenwel vrijwillig, dan moeten de aldus verschafte inlichtingen juist zijn, zoniet kan overeenkomstig art. 15 par. 1, b een boete opgelegd worden van ten minste honderd en ten hoogste vijfduizend rekeneenheden. Dit mogelijk gevolg moet in de tekst van het verzoek vermeld worden.

Indien diegene waaraan het verzoek gericht wordt weigert te antwoorden of onvolledige inlichtingen geeft, kan de Commissie als orgaan een *beschikking* treffen waardoor hij verplicht wordt de gewenste informatie te geven. De beschikking dient de sankties voor niet-naleving alsmede de mogelijkheden van beroep te vermelden. Een beroep voor het Europees Gerechtshof heeft als dusdanig geen schorsende werking, doch indien nodig kan het Hof daartoe besluiten ⁽¹⁾.

Bij wie kunnen inlichtingen ingewonnen worden ?

Artikel 11 laat geen twijfel bestaan over het feit dat de Commissie zich niet eerst tot de regering moet wenden alvorens een bepaalde onderneming om inlichtingen te verzoeken.

Artikel 11 voorziet uitdrukkelijk dat de inlichtingen zowel bij regeringen en bij de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten mogen worden ingewonnen als bij ondernemingen en ondernemersverenigingen. De vraag is echter wat wordt verstaan onder het begrip regering — bevoegde autoriteit, in tegenstelling tot onderneming — ondernemersvereniging.

Na de bekendmaking van de Verordening werden de verschillende staten uitgenodigd hun «bevoegde» autoriteit aan te duiden. Volgens de beschikkingen van artikel 10 moet de Commissie inderdaad een nauw en voortdurend contact onderhouden met de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten om inbreuken vast te stellen en beschikkingen als bedoeld in artikel 85 § 3 te treffen. Het was derhalve belangrijk die autoriteiten zo snel mogelijk te kennen. In België is de bevoegde autoriteit: De Dienst voor Bedrijfsorganisatie en Economische Geschillen van het Ministerie van Economische Zaken en Energie; in Nederland werd de Dienst Orderingsvraagstukken van het Ministerie van Economische Zaken als zodanig aangewezen.

De uitdrukking «regering» schijnt te moeten worden gezien in de zin van al wat tot de regerings- en bestuurlijke functies behoort, dus in elk geval de openbare administraties en de openbare besturen.

Het begrip «onderneming» omvat zowel privaatrechtelijke ondernemingen als publiekrechtelijke bedrijven, dus ook de openbare bedrijven en de ondernemingen belast met het beheer van diensten van algemeen economisch belang, waarover in artikel 90 wordt gesproken.

De grens tussen «openbaar bedrijf» en «openbare dienst» is echter niet steeds duidelijk.

De voornaamste vraag die zich in verband met de verzoeken om inlichtingen stelt is *die van de omvang van dit verzoek*. Kan een dergelijk verzoek aan iedereen worden gericht? Zijn er beperkingen in het recht van de Commissie om inlichtingen te verzamelen?

In der Nederlandse en ook in de Belgische wet is dit recht van de bevoegde kartelautoriteiten ruim opgevat. Artikel 16 van de Nederlandse wet van 28 juni 1956 zegt dat men van eenieder inlichtingen kan verlangen die nodig geacht worden om te kunnen beoordelen of een bepaalde mededingingsregeling in strijd is met het algemeen belang. De bevoegdheid van de commissaris-verslaggever is in de Belgische wet eveneens zeer ruim omschreven.

In artikel 11 van de Verordening nr. 17 zijn echter enkele beperkingen opgelegd. Ten eerste kunnen verzoeken om inlichtingen door de Commissie worden gedaan ter vervulling van de taken die haar zijn opgedragen in artikel 89 van het Verdrag en in voorschriften vastgesteld krachtens artikel 87 (in eerste instantie Verordening nr. 17). De taken die opgedragen zijn in artikel 89 zijn de onderzoeken naar de gevallen van *vermoedelijke inbreuk* op de beginselen van artikelen 85 en 86.

De taken die opgedragen zijn in de Verordening nr. 17 zijn o.m. de vaststelling van inbreuken en het treffen van beschikkingen op grond van art. 85 § 3.

Een tweede beperking in artikel 11, lid 1 vervat is dat de Commissie alle *noodzakelijke inlichtingen* moet inwinnen. Hierover kan van gedachten gewisseld worden. Er wordt echter algemeen aangenomen dat de inlichtingen niet uitsluitend nuttig voor de dienst mogen zijn.

Betreffende het noodzakelijkheidskarakter verklaarde het Hof in een Arrest van 4 april 1960 in de zaak nr. 31/59: (Acciaieria e Tubificio di Brescia t./ Hoge Autoriteit)

«(overwegende) dat voorts inderdaad uit de beschikking moet blijken, dat de door de Hoge Autoriteit verlangde inlichtingen noodzakelijk zijn;

overwegende evenwel hieromtrent dat alleen het *beoogde doel als criterium* kan gelden, niet de constatering vooraf van de beoogde resultaten, die immers, wanneer zij zonder bekende grondslag eenzijdig zijn geformuleerd, naar aanleiding van de later plaatsgrijpende verifiëring kunnen veranderen;

dat het Hof vaststelde, dat in considerans en dispositief de bestreden beschikking rechtens voldoende *feitelijke elementen* bevat die de beschikking kunnen dragen»;

Aangezien blijkbaar het beoogde doel als hoeksteen moet dienen om het al dan niet noodzakelijk karakter van een onderzoek te bepalen, moet een onderzoek als noodzakelijk worden beschouwd wanneer de Commissie in het bezit is van elementen die het bestaan van een vergrijp tegen art. 85 of 86 doen «vermoeden» (term ontleend aan art. 89). De inlichtingen moeten immers noodzakelijk zijn ter vervulling van de taken welke aan de Commissie zijn opgedragen in art. 89 en in voorschriften vastgesteld krachtens art. 87. In dit verband zou dus een preventieve controle niet mogelijk zijn. Het bestaan en het belang van die vermoedens is een feitelijke kwestie.

(1) Art. 186 luidt als volgt: Het Hof van Justitie kan in zaken welke bij dit college aanhangig zijn gemaakt, de noodzakelijke voorlopige maatregelen gelasten.

2) Verificaties

Twee soorten verificaties zijn in Verordening nr. 17 voorzien :

- a) de verificaties door de Commissie verricht
- b) de verificaties aan de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten toevertrouwd

Verificaties door de Commissie verricht (art. 14)

De beginselen, overeenkomstig waarmee de informatiemogelijkheden van de Commissie geregeld zijn, vormen eveneens de grondslag der verificatiebevoegdheid van de Commissie.

Ook hier moet een onderneming slechts een controle dulden indien daartoe door een beschikking der Commissie besloten werd. In tegenstelling evenwel tot de informatiebevoegdheid der Commissie kan zij inzake haar verificatiebevoegdheid onmiddellijk tot het nemen van een beschikking overgaan, zonder eerst een gewoon verzoek tot de onderneming te richten. Vooraleer zulk een beschikking te nemen moet de Commissie echter de bevoegde autoriteit van de Lid-Staat, op het grondgebied waarvan de verificatie moet worden verricht, horen. Ook dit laatste punt is in afwijking met wat geldt voor de informatiebevoegdheden der Commissie.

Er dient te worden aangestipt dat de bevoegdheid tot verificatie geenszins begrensd is door de bevoegdheid tot het inwinnen van inlichtingen. Inderdaad, de bevoegdheid tot controle bestaat als een onafhankelijke informatiebron voor de Commissie, die ze dus kan aanwenden ook zonder vooraf inlichtingen te bekomen.

Dit werd reeds op 4 april 1960 door het Europese Hof van Justitie beslist in de zaak nr. 31/59 (*Acciaieria e Tubificio di Brescia t./ H.A.*) in verband met art. 47 van het E.G.K.S.-Verdrag, en werd bekrachtigd door reglement nr. 17.

Overeenkomstig het tweede lid van artikel 14 oefenen de personeelsleden, die door de Commissie met het uitvoeren van deze verificaties zijn belast, hun bevoegdheden uit op vertoon van een schriftelijke opdracht, waarin melding wordt gemaakt van voorwerp en doel der verificaties alsmede de mogelijke sancties indien men er zich niet aan onderwerpt. Een vraag in verband met deze schriftelijke opdracht is te weten hoe nauwkeurig het voorwerp der verificaties moet worden aangeduid. In de reeds geciteerde zaak nr. 31/59 verklaarde het Hof van Justitie dat

« het onmogelijk is in de motivering een gedetailleerde omschrijving te geven van het onderwerp van het onderzoek, hetwelk wellicht eerst gaandeweg wordt geconcretiseerd, naarmate de verificatie plaatsvindt; »

In het geval dat een onderneming zich verzet tegen een verificatie, ondanks een beschikking der Commissie, wordt door de betrokken Lid-Staat ingegrepen volgens zijn nationaal rechtelijke procedureregels. De eenvormige maatregelen die de onderscheiden Lid-Staten te dien einde voor 1 oktober 1962 zouden nemen, laten nog steeds op zich wachten. In Italië werd een Decreet van de President op 22 september 1963 over deze aan gelegenheid uitgevaardigd. Volgens dit decreet worden de verificaties aan functionarissen van de Inspectie van Nijverheid en Handel toevertrouwd.

« Wanneer de belanghebbenden weigeren de inlichtingen te geven of de boeken voor te leggen, kunnen de ambtenaren de bijstand vragen van de agenten van de fiscale politie (*Tributaria*) die gerechtigd is de gevraagde verificaties te verrichten met de bevoegdheden die hun ingevolge de wetgeving eigen zijn. »

Het valt niet te ontkennen dat het nauwkeurig be-

palen der bevoegdheden van de controleurs in art. 14, eerste lid, een grote stap vooruit betekent op art. 86 van het E.G.K.S.-verdrag, aangezien men thans over een eenvormige regeling beschikt, die bovendien meer rechtswaarborgen biedt voor de bedrijven dan sommige bepalingen in bepaalde nationale regelingen.

De verordening nr. 17 heeft geen regeling voorzien voor het probleem of in bepaalde gevallen een onderneming of ondernemersvereniging mag weigeren zekere inlichtingen of documenten te verschaffen.

Art. 223 van het E.E.G.-Verdrag bepaalt dat

« geen enkele Lid-Staat is gehouden inlichtingen te verstrekken waarvan de verspreiding naar zijn mening in strijd zou zijn met de wezenlijke belangen van zijn veiligheid: »

Dit « Verweigeringsrecht » bestaat dus alleen voor de Lid-Staten. In verband met het recht zichzelf niet te beschuldigen moet het initiatief van het Europees Parlement vermeld worden dat tijdens de vergadering van 19 oktober 1961 voorstelde het vierde lid van Art. 11 als volgt aan te vullen :

« de tot het verstrekken van inlichtingen verplichte personen kunnen inlichtingen weigeren met betrekking tot vragen, waarvan de beantwoording hen zelf ofwel een bloed- of aanverwant het recht geeft zich te verschonen ofwel de door hen vertegenwoordigde ondernemingen of verenigingen van ondernemingen zou blootstellen aan het gevaar van een strafrechtelijke vervolging. »

Dit voorstel werd door de Raad niet overgenomen.

Verificaties aan de autoriteiten van de Lid-Staten toevertrouwd

Artikel 13 voorziet dat de bevoegde autoriteit van de Lid-Staten op verzoek van de Commissie verificaties kan verrichten welke de Commissie nodig heeft geoordeeld of die zij krachtens artikel 14 lid 3 bij beschikking heeft gelast.

Dit betekent dus dat de bevoegde autoriteiten in dat geval een soort mandaat van de Commissie ontvangen dat hun opdracht bepaalt en het gebied omschrijft waarbinnen zij voor rekening van de Commissie dienen op te treden. De functionarissen van de bevoegde autoriteiten der Lid-Staten moeten de verificatie uitvoeren op vertoon van een schriftelijke opdracht door de autoriteiten verstrekt. Deze opdracht dient het voorwerp en het doel van de verificatie te vermelden. Personeelsleden van de Commissie kunnen op verzoek van de Commissie of van de bevoegde autoriteit van de Lid-Staat op het grondgebied waarvan de verificatie moet worden verricht de functionarissen van genoemde autoriteiten bijstaan bij het vervullen van hun opdracht.

Het feit dat het eerste lid van art. 13 verwijst naar het eerste en derde lid van art. 14 maakt het duidelijk dat de bevoegde autoriteiten der Lid-Staten enkel bevoegd zijn tot het verrichten van dergelijke verificaties op verzoek der Commissie indien de Commissie zelf daartoe bevoegd is. Met andere woorden er dient een vermoeden te bestaan van inbreuk op art. 85 of 86 van het Verdrag.

Het spreekt vanzelf dat de bevoegde autoriteiten der Lid-Staten dergelijke verificaties verrichten overeenkomstig hun nationale procedure.

Personeelsleden van de Commissie kunnen op verzoek van de Commissie of van de bevoegde autoriteit van de Lid-Staat, de functionarissen van genoemde autoriteit bijstaan bij het vervullen van hun opdracht. Dit zou theoretisch aanleiding kunnen geven tot moeilijkheden omdat zij de verificaties verrichten overeen-

komstig de verordening nr. 17 terwijl de nationale functionarissen hun eigen procesrecht dienen te volgen.

Om deze redenen voorzien wetsontwerpen, die in sommige Lid-Staten in voorbereiding zijn, dat de ambtenaren van de betrokken Staat over dezelfde bevoegdheid beschikken als de ambtenaren van de Commissie.

II. Het algemeen onderzoek van bedrijfstakken

Het is op Frans verzoek dat de Commissie een algemeen enquêterecht heeft gekregen. Dit is in artikel 12 van verordening nr. 17 omschreven.

Om een algemeen onderzoek van de bedrijfstak op touw te zetten is een besluit der Commissie nodig. Vooraleer zulk een besluit te treffen moet de Commissie echter eerst een Adviescomité voor mededingingsregelingen en economische machtsposities raadplegen dat samengesteld is uit ambtenaren der onderscheiden Lid-Staten. Eens het algemeen besluit der Commissie genomen, bestaat er nog geen onmiddellijke verplichting voor de tot de bedrijfstak behorende ondernemingen om inlichtingen te verschaffen en om zich aan verificaties te onderwerpen. Zulk een verplichting volgt enkel nadat bijzondere beschikkingen overeenkomstig de artikelen 11,4 en 14,3 genomen werden. Het algemeen besluit biedt echter de juridische grondslag voor deze bijzondere beschikkingen.

Artikel 12 der Verordening nr. 17 betekent een aanzienlijke uitbreiding der bevoegdheden van de Commissie. Immers, voor de behandeling van de individuele gevallen moest er tenminste een ernstig vermoeden bestaan dat artikel 85 of 86 van het Verdrag geschonden is vooraleer de Commissie kan ingrijpen. Om artikel 12 aan te wenden volstaat een *algemeen vermoeden* van beperking van de mededinging in een betrokken bedrijfstak (« kollektiv-Vermutung » in plaats van « konkrete Einzelverdacht » zegt het commentaar van Dr. Deringer).

Dat algemeen vermoeden kan ontstaan als gevolg van:

- a) de ontwikkeling van de handel tussen Lid-Staten;
- b) de beweging of verstarring van de prijzen;
- c) andere omstandigheden.

Een voorbeeld van ontwikkeling van de handel die daartoe aanleiding zou geven is de vaststelling dat de uitvoer van een bepaald produkt uit een bepaald land over een zeker aantal jaren steeds in dezelfde richting gaat.

Een voorbeeld van abnormale beweging van de prijzen zou b.v. zijn: het feit dat een produkt belangrijke prijsverschillen zou vertonen van land tot land en dat deze verschillen zich blijven handhaven, niettegenstaande de opheffing van de douanerechten en handelsbelemmeringen tussen Lid-Staten.

Wat bijzonder merkwaardig is in verband met art. 12 is het feit dat de Commissie in dat geval niet uitsluitend

over de rechten beschikt die haar door artikel 11 (inlichtingen) en 14 (verificaties) worden verleend, maar over aanvullende bevoegdheden. Artikel 12 lid 2 voorziet dat de Commissie van alle ondernemingen of groepen van ondernemingen in de betrokken bedrijfstak kan verlangen al die overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde feitelijke gedragingen mede te delen, die krachtens artikel 4, lid 2 en artikel 5, lid 2 van de aanmelding zijn vrijgesteld.

Artikel 12 lid 3 voorziet ook dat zij de ondernemingen en groepen van ondernemingen waarvan op grond van hun omvang vermoed kan worden dat zij een machtspositie op de gemeenschappelijke markt, of op een wezenlijk deel daarvan, innemen, kan verzoeken haar die gegevens mee te delen, die betrekking hebben op hun structuur en hun gedragingen, en die noodzakelijk zijn om hun positie te toetsen aan artikel 86 van het Verdrag.

In dat laatste geval komt duidelijk het verschil met de procedure in de individuele gevallen tot uiting. Indien de Commissie tegen een bepaald bedrijf een inbreuk op art. 86 zou willen vervolgen dan zou er een vermoeden moeten zijn dat de machtspositie een misbruik heeft gepleegd. Bij toepassing van artikel 12 moet er geen vermoeden zijn van misbruik van de machtspositie, maar kan die machtspositie als zodanig verzocht worden bepaalde inlichtingen te geven.

Het besluit van een onderzoek op grond van artikel 12 moet normaal een verklaring inhouden van de redenen die bij de aanvang waren vastgesteld in verband met de beperking van de mededinging in de betrokken bedrijfstak. Het kan natuurlijk leiden tot de vaststelling van concrete inbreuken op artikel 85 of 86, die dan volgens de normale procedure van de behandeling van individuele gevallen zullen worden vervolgd.

Besluit

Wanneer men tot besluit een waardeoordeel zou willen geven over de informatie- en controlebevoegdheden der Commissie zoals zij geregeld werden door verordening nr. 17, dan moet onderstreept worden dat dank zij deze verordening een belangrijke stap werd vooruitgegaan. Immers tevoren bestond er geen onmiddellijk informatie- of controlerecht tegenover de ondernemingen: de Commissie was verplicht langs de Lid-Staten om te werk gaan.

Samen met de mogelijkheid om boeten op te leggen, zijn deze beschikkingen bijgevolg een belangrijk element van het zelfstandig optreden van de Commissie als overheidsorgaan dat een werkelijke overheidsfunctie vervult.

Dr. J. VANDAMME,
Buitengewoon docent aan de
Faculteit der Rechtsgeleerdheid
te Lewen

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 29 oktober 1964.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : Baron Richard.

Advocaat-generaal : M. Ganshof van der Meersch.

Advocaat : Mr. Fally.

Gewijsde. — Burgerlijke zaken. — Middel niet van openbare orde.

In burgerlijke zaken is het middel dat uit het gezag van het rechterlijk gewijsde is afgeleid, niet van openbare orde. De rechter kan het derhalve niet ambtshalve opwerpen, en het staat aan de betrokken partij erop beroep te doen indien zij het raadzaam acht.

Cie d'assurances générales de Paris t./ Davignon

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322, 1350, inzonderheid 3e, en 1351 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat, om te verklaren dat de rechtsvordering van eiseres verjaard is, de bestreden sententie erop wijst « dat de partijen op 30 april 1948 opgehouden hebben onderling contractueel verbonden te zijn ;... dat gedaagde in hoger beroep appellant bij exploit van 11 januari 1952 voor de rechtbank van eerste aanleg te Brussel gedagvaard heeft ;

dat deze rechtbank het bestaan van een verhouding van ondergeschiktheid tussen partijen heeft vastgesteld en verklaard heeft « dat gelet op de aard van het contract ... en op de bezoldiging van verweerder » de rechtbank het door verweerder tegengeworpen middel van onbevoegdheid moest aannemen ;

... dat op het hoger beroep van thans gedaagde in hoger beroep, het hof van beroep bij arrest van 2 november 1954 het vonnis bevestigd heeft gelet op het bedrag van de bezoldiging en op de aard van het contract tussen de partijen ;

... dat deze beslissingen waarop de twee partijen zich beroepen en ten aanzien waarvan zij geen enkel voorbehoud maken, in kracht van gewijsde zijn gegaan in zover zij tegelijk gegrond zijn op de aard van het contract en het bedrag van de bezoldiging ... ; ... dat de rechtbank en het hof van beroep bij de vaststelling dat de bezoldiging van appellant hen onbevoegd maakte, de besluitwet van 28 februari 1947 hebben toegepast ; ... dat uit deze beslissingen die in kracht van gewijsde zijn gegaan, impliciet maar zeker blijkt dat de bezoldiging van appellant niet hoger was dan 72.000 fr. en dat derhalve artikel 28 van de wet van 7 augustus 1929, gewijzigd bij dezelfde besluitwet, moet worden toegepast », terwijl in burgerrechtelijke zaken het gezag van het rechterlijk gewijsde voor de rechter alleen dan geldt wanneer het ingeroepen wordt en dat, met betrekking tot de bezoldiging waarmee moet worden rekening gehouden voor de toepassing van artikel 28 van de wet van 7 augustus 1922, noch eiseres, noch verweerder zich, inzonderheid in hun conclusies in hoger beroep hebben beroepen op het zogenaamd gewijsde van het vonnis en van het arrest van onbevoegdheid die tussen partijen op 10 juni door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel en op 2 november 1954 door het Hof van Beroep te Brussel zijn gewezen, waar-

uit volgt dat de bestreden beslissing onwettelijk grond is op het vermoeden dat voortvloeit uit het gezag dat aan het rechterlijk gewijsde is toegekend (schending van de artikelen 1350, inzonderheid 3e, en 1351 van het Burgerlijk Wetboek) en de bewijskracht van de voornoemde conclusie miskent (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek) :

Overwegende dat in burgerlijke zaken het middel dat uit het gezag van het rechterlijke gewijsde is afgeleid, niet van openbare orde is ; dat derhalve de rechter het niet ambtshalve kan opwerpen ; dat het aan de betrokken partij staat erop beroep te doen indien zij het raadzaam acht ;

Overwegende dat de bestreden beslissing erop wijst dat het vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg vóór welke eiseres verweerder bij exploit van 11 januari 1952 heeft gedagvaard, zowel als het arrest waarbij het hof van beroep dit vonnis op 2 november 1954 heeft bevestigd « gezag van rechterlijk gewijsde hebben, in zover zij tegelijk gegrond zijn op de aard van het tussen partijen gesloten contract en op het bedrag van de bezoldiging van verweerder » ;

Overwegende dat noch uit de conclusies die gewisseld zijn vóór het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen, noch uit de vaststellingen van deze beslissing, blijkt dat eiseres of verweerder zich heeft beroepen op het gezag van rechterlijk gewijsde dat aan de door de beslissing vermelde beschikkingen verbonden zou zijn ;

Overwegende dat daaruit volgt dat de werkrechtensraad van beroep, die de exceptie van het rechtelijk gewijsde ambtshalve opwerpt, de in het middel aangehaalde artikelen 1350, 3e, en 1351 van het Burgerlijk Wetboek heeft geschonden ;

Om die redenen,

Vernietigt de bestreden sententie ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerder in de kosten ;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtensraad van Beroep te Bergen, bediendenkamer.

NOOT: Zie cass. fr. 25.7.'49, J.T. '49,445: het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken is niet van openbare orde ; cass. 18 februari 1949, Pas. 1949, I, 147 : de partij die het gezag van gewijsde niet voor de rechter over het bodemverschil heeft ingeroepen moet worden geacht, ervan afstand te hebben gedaan ; cass. 19 februari 1953, Pas. 1953, I, 471 : de partij die het gezag van gewijsde van een vonnis dat de echtscheiding heeft afgewezen, niet heeft ingeroepen, kan het middel niet aanwenden in cassatieberoep. De partijen kunnen een overeenkomst sluiten met betrekking tot een (reeds verworven) gezag van gewijsde ; zie Gent, 17 december 1959, Pas. 1961, II, 177 : na vonnis dat een expertise beveelt, kunnen ze voor de expert een akkoord sluiten over de draagwijdte van hun overeenkomsten, ofschoon die overeenkomsten anders waren geïnterpreteerd door het vonnis dat de expert aanstelde.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

HOF VAN CASSATIE

Tweede Kamer. — 19 oktober 1964.

Voorzitter : M. Belpaire.
Raadsheer-Verslaggever : M. Neven.
Advokaat-Generaal : M. Paul Mahaux.
Advokaat : Mr. Frans Baert (Gent).

Burgerlijke vordering voor de strafrechter. — Begrip burgerlijke vordering. — Mogelijkheid voor de burgerlijk aansprakelijke om zich tegen zijn aangestelde burgerlijke partij te stellen.

1. *De strafrechter is altijd bevoegd om kennis te nemen van de burgerlijke eis tot herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade; er is geen onderscheid tussen « burgerlijke rechtsvordering » en « zuiver burgerlijke rechtsvordering ».*
2. *Diegene die tegenover derden burgerlijk aansprakelijk is voor de dader van een misdrijf, kan weliswaar zijn regresvordering tot terugbetaling van de schade-loosstelling waartoe hij tegenover de benadeelde derde veroordeeld wordt niet uitoefenen voor de strafrechter, doch hij kan zich wel voor die strafrechter, waarvoor hij als burgerlijk aansprakelijke voor de dader gedaagd is, burgerlijke partij stellen tegen deze dader, en nl. daar zijn eis aanhangig maken tot herstel van de schade die hij persoonlijk door het misdrijf heeft geleden.*

De Schrijver t./ De Temmerman.

Het Hof Gehoord...

Gelet op het bestreden vonnis, op 4 november 1963 in hoger beroep door de Correctionele Rechtbank te Dendermonde gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artt. 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek, 44 van het Strafwetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken, en 6 van de wet van 1 augustus 1899 op de politie van het wegverkeer.

Doordat, eerste onderdeel, het aangevochten vonnis beslist dat de strafrechter onbevoegd is om over de vordering van eiser, burgerlijke partij, recht te doen;

Terwijl de artt. 44 van het Strafwetboek en 4 van de wet van 17 april 1878 voornoemd, samengelezen met artikel 3 van dezelfde wet, bepalen dat de burgerlijke vordering kan vervolgd worden terzelfdertijd en vóór dezelfde rechter als de publieke vordering, met name vóór de strafrechter,

doordat, tweede onderdeel, de eerste rechter de burgerlijke vordering van eiser heeft afgewezen, stellende dat zij « als van zuiver burgerlijke aard voorkomt », terwijl de in het middel bedoelde artt. geen onderscheid maken tussen « burgerlijke vorderingen » en « zuiver burgerlijke vorderingen » zodat daardoor iets aan de wet toegevoegd wordt.

Doordat, derde onderdeel, het vonnis schijnt te stellen dat iemand die als burgerlijk aansprakelijk voor een verdachte vóór de strafrechter gedagvaard wordt, zich niet in dezelfde procedure burgerlijke partij kan stellen tegen deze verdachte waarvoor hij burgerlijk aansprakelijk is;

Terwijl zulke uitsluiting van de mogelijkheid zich burgerlijke partij te stellen nergens in de wet wordt bepaald en in strijd is met de in het middel bedoelde wetsbepalingen, en terwijl, volgens art. 1384 van het Burgerlijk Wetboek, de burgerlijke aansprakelijkheid

er een is tegenover derden, alsmede volgens artikel 6 van de wet van 1 augustus 1899 wat betreft de boete :

Over de drie onderdelen :

Overwegende dat verweerder, als dader van een verkeersongeval, veroordeeld werd wegens inbreuken op de wegcode, en dat eiser burgerlijk aansprakelijk voor verweerder, zijn aangestelde, werd verklaard; dat eiser zich tevens burgerlijke partij tegen verweerder stelde, ten einde herstelling te bekomen van de aan zijn auto door het ongeval toegebrachte schade; dat de rechtbank verklaarde dat zij onbevoegd was « om recht te doen over het verhaal van de als burgerlijk aansprakelijk gedaagde partij tegen haar aangestelde, daar dit verhaal als van zuiver burgerlijke aard voorkomt »;

Overwegende dat, overeenkomstig de artt. 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken, de burgerlijke vordering, dit is de vordering tot herstelling van de door een misdrijf veroorzaakte schade, vervolgd kan worden door hen welke geleden hebben door die schade, terzelfdertijd en voor dezelfde rechters als de publieke vordering; dat die wetsbepalingen geen onderscheid maken tussen « burgerlijke rechtsvorderingen » en « zuiver burgerlijke rechtsvorderingen »; dat de omstandigheid dat hij die de door een misdrijf veroorzaakte schade geleden heeft burgerlijk aansprakelijk is voor de dader van het misdrijf, de toepassing van die wetsbepalingen niet in de weg staat; dat daaruit voortvloeit dat zo de aansteller, die vóór de strafrechter als burgerlijk aansprakelijk voor de verdachte gedaagd is, vóór de rechter de regresvordering niet kan uitoefenen tot terugbetaling van de schadevergoeding waartoe hij veroordeeld wordt ten voordele van de benadeelde derde, hij integendeel vermag bij die rechter de vordering aanhangig te maken tot herstelling van de schade welke hij persoonlijk ten gevolge van dat misdrijf geleden heeft;

Dat het middel derhalve, gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, in zover het beslist dat de eerste rechter zich had dienen onbevoegd te verklaren om recht te doen over de rechtsvordering van eiser tegen verweerder, en eiser in de helft van de kosten heeft veroordeeld;

Beveelt dat melding van dit arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele Rechtbank te Gent, zetelende in hoger beroep.

RAAD VAN STATE

6e kamer. — 19 november 1964.

Voorzitter : M. Declaire.
Raadsleden : M. Coyette en Mevr. Cicselet.
Auditeur : M. Maroy.
Advocaten : Mrs. Hanotiau en Cambier.

Raad van State. — Bevoegdheid - Subjectief recht. — Belgische Radio en Televisie. — Vrije meningsuiting.

1. *Het echte doel van het ingestelde beroep is de vordering tot nietigverklaring van een maatregel die genomen is door een openbare instelling welke bij de uitoefening van haar opdracht, de gesproken uiting*

van verzoekers mening zou hebben «gecensureerd», en waarbij de grondwettelijke bepalingen ter vrijwaring van de vrijheid van meningsuiting en de bepalingen van de wet houdende organisatie van de Instituten der Belgische radio en televisie zouden zijn geschonden.

2. De schrapping van één der vragen uit een interview kan schade berokkenen aan diegene van wie het werd afgenomen.
3. Het grondwettelijk beginsel van vrije meningsuiting op elk gebied is, wat de radio betreft, met name geregeld bij de wet van 18 mei 1960.
4. Krachtens de toen bij de Belgische radio en televisie geldende journalistieke gebruiken en tradities, verbond het opnemen of verfilmen van een interview deze instelling er niet toe het uit te zenden; het is de zaak van de sectiechef, onder het toezicht van zijn hiërarchische meerderen, over de opportuniteit van de uitzending te oordelen, of een keuze te doen uit de gestelde vragen en antwoorden.
5. De bestreden beslissing is genomen met het oog op de realisatie van het programma dat het uitzendingsinstituut overeenkomstig artikel 1, par. 2 van de wet van 19 mei 1960 behoorde vast te stellen; derhalve gaat het middel, als zouden artikel 14 van de grondwet en artikel 28, par. 2 van de wet van 18 mei 1960 geschonden zijn, niet op.

Perin t/ Instituut der Belgische Radio en Televisie,
franstalige uitzendingen.
Arrest nr. 10.894

Overwegende dat de Hr. Paul Demblon, die optrad namens de diensten van de Franse uitzendingen van het Instituut der Belgische radio en televisie, verzoeker om een interview heeft gevraagd over «La crise du régime parlementaire en Belgique»; dat dit interview, dat op 6 december 1960 gefilmd is om op 11 december 1960 over de televisie te worden uitgezonden, vier vragen en antwoorden omvatte; dat verzoeker op 9 december 1960 vernam dat een van de vragen en antwoorden door André Hagon, chef van de afdeling «Enquêtes et Reportages», geschrapt was; dat de geschrapte vraag de derde was, namelijk: «Pensez-vous qu'en cas » de crise grave, une autorité supérieure telle que la » monarchie, pourrait jouer un rôle actif? »; dat verzoeker die vraag als volgt had beantwoord: «Non. Ce » serait une catastrophe. La monarchie belge est héréditaire et par conséquent politiquement irresponsable. » Elle ne peut jouer un rôle analogue à la monarchie » de Charles de Gaulle qui est électorale et, en dernière » analyse, responsable devant le peuple français. Si elle » tentait une pareille aventure, elle serait balayée tôt » ou tard par contrecoup »;

Overwegende dat niet wordt betwist dat de gronden waarop André Hagon dit gedeelte van het interview had geschrapt, de volgende waren:

1° het was niet opportuun vier dagen vóór het huwelijk van Koning Boudewijn I, een toespeling te maken op het koningschap en op diens eventuele rol in de crisis van het Staatsbestel;

2° de Franse openbare mening zou aanstoot kunnen nemen aan de vergelijking met het politieke regime van de V° Franse Republiek;

Overwegende dat verzoeker er op de hoogte van is gebracht, dat bij de uitzending een coupure op de derde vraag zou worden verricht; dat hij onmiddellijk heeft laten weten niet te kunnen instemmen met die schrapping, die hij beschouwde als een censuurhandeling in strijd met de bepalingen van de Grondwet en van de wet houdende organisatie van de Instituten der Bel-

gische radio en televisie; dat hij nochtans ontkennend heeft geantwoord op de hem uitdrukkelijk gestelde vraag of hij zich, gelet op de schrapping van een pasus uit zijn vraaggesprek, tegen de uitzending van dit laatste verzette; dat het interview, zonder de derde vraag, op 11 december 1960 is uitgezonden op het scherm van de «Radiodiffusion-télévision belge»; dat verzoeker de nietigverklaring vordert van de beslissing waarbij André Hagon een gedeelte van zijn interview heeft geschrapt;

I. Over de bevoegdheid:

Overwegende dat de tegenpartij zich op een exceptie van onbevoegdheid ratione materiae beroept; dat zij doet gelden dat het onderwerp van de betwisting uitsluitend onder de gewone rechtbanken ressorteert, krachtens artikel 92 van de Grondwet; dat de tegenpartij die exceptie hierdoor staakt dat verzoeker in werkelijkheid opkomt tegen «de verminkte reproductie van zijn werk», dat «zulk een aantijging niet los te maken is van de verdediging van een recht, dat de wetgever speciaal onder de bescherming van de rechterlijke macht heeft geplaatst»; dat de tegenpartij hieruit afleidt, dat het geschil betrekking heeft op de bij de wet van 22 maart 1886 bedoelde uitoefening van het auteursrecht, dat onderworpen is aan de regels van die wet en aan die van het Burgerlijk Wetboek waarnaar de wet van 1886 verwijst;

Overwegende dat het beroep tot nietigverklaring niet steunt op de bepalingen van de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, maar op de schending van artikel 14 van de Grondwet en van artikel 28, § 2, eerste lid, van de wet van 18 mei 1960 houdende organisatie van de Instituten der Belgische radio en televisie; dat het echte doel van het beroep niet is, de Raad van State te doen zeggen dat er inderdaad afbreuk is geweest aan verzoekers rechten als houder van een auteursrecht, maar wel de nietigverklaring wegens machtsoverschrijding te vorderen van een maatregel die genomen is door een openbare instelling welke bij de uitoefening van haar opdracht, de gesproken uiting van verzoekers mening zou hebben «gecensureerd», en waarbij de grondwettelijke bepalingen ter vrijwaring van de vrijheid van meningsuiting en de bepalingen van de wet houdende organisatie van de Instituten der Belgische radio en televisie zouden zijn geschonden; dat een zodanig beroep niet in de plaats komt van een onder de gewone rechtbanken ressorterende rechtsvordering; dat de Raad van State bevoegd is;

II. Over de ontvankelijkheid:

Overwegende dat de tegenpartij betoogt, dat het beroep tot nietigverklaring niet ontvankelijk is omdat verzoeker niet doet blijken van enig kennelijk persoonlijk belang, dat zijn beroep tot nietigverklaring vóór de Raad van State zou kunnen wettigen;

Overwegende dat de bestreden maatregel is genomen door André Hagon, in zijn hoedanigheid van chef van de afdeling «Enquêtes et Reportages» bij het «Instituut de radiodiffusion-télévision belge»; dat die maatregel tot gevolg heeft gehad, dat één van de vier oorspronkelijk gestelde en voor televisieuitzending gefilmde vragen uit het interview geschrapt werd; dat een zodanige maatregel verzoeker schade zou kunnen berokkenen; dat verzoeker doet blijken van het vereiste belang om de nietigverklaring van die maatregel te vorderen;

Overwegende dat de tegenpartij voorts betoogt dat het beroep niet ontvankelijk is omdat de door verzoeker

aangevallen handeling geen administratieve handeling is in de zin van artikel 9 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State; dat de tegenpartij, tot staving van die exceptie van niet-ontvankelijkheid, doet gelden, dat de bestreden maatregel niet uitgaat van enig persoon die tot het verrichten van een rechtshandeling in naam en voor rekening van de tegenpartij bevoegd is; dat de tegenpartij hieruit afleidt, dat wat verzoeker in het geding brengt geen wilsverklaring bevat, die bestemd is om rechtsgevolgen te hebben en alleen maar een materiële handeling is die deel uitmaakt van de voorbereiding en de vormgeving, dus van de uitvoering van een gewone technische taak;

Overwegende dat die exceptie van niet-ontvankelijkheid vragen doet rijzen én over de bevoegdheid die André Hagon bezat krachtens de verordeningen- en statuutbepalingen betreffende het Instituut der Belgische radio en televisie, én over het rechtskarakter van de bestreden handeling; dat het onderzoek van die vragen gekoppeld is aan het onderzoek van de zaak zelf;

III. Over de zaak zelf :

Overwegende dat verzoeker betoogt, dat de bestreden beslissing genomen is met schending van artikel 14 van de Grondwet dat de vrijheid van meningsuiting op elk gebied huldigt, en van artikel 28, § 2, eerste lid, van de wet van 18 mei 1960 houdende organisatie van de Instituten der Belgische radio en televisie; dat hij in hoofdzaak doet gelden dat beide gronden, die de tegenpartij aanhaalt om de bestreden beslissing te verantwoorden, « hoegenaamd geen verband houden met de » zes wettige gronden welke artikel 28, § 2, eerste lid, » van de wet van 18 mei 1960 opsomt om sommige uitzendingen te verbieden » en dat buiten die gronden tot verbod « iedere schrapping in zijn verklaringen een » censuurhandeling is en een inbreuk op zijn vrijheid » om zijn mening zonder voorafgaande controle te uiten »;

Overwegende dat het grondwettelijk beginsel van vrije meningsuiting op elk gebied, wat de radio betreft, met name geregeld is bij de wet van 18 mei 1960 houdende organisatie van de uitzendingsinstituten, belast met de openbare radio- en televisiedienst;

Overwegende dat luidens artikel 1, § 2, van de wet van 18 mei 1960 de uitzendingsinstituten het programma van hun uitzendingen vaststellen en de uitvoeringsmodaliteiten daarvan bepalen; dat artikel 28, § 2, eerste lid, van de wet van 18 mei 1960, die geschonden heet te zijn, bepaalt :

« § 2. Het is de instituten verboden uitzendingen te » geven die strijdig zijn met de wetten of het algemeen » belang, met de openbare orde of met de goede zeden, » of die een belediging uitmaken voor andermans overtuiging of voor een vreemde Staat.

».....»;

Overwegende dat uit het dossier en uit het onderzoek tijdens de terechtzitting blijkt, dat een lid van het vast personeel van de Belgische Radio en Televisie met de graad van sectiechef, verantwoordelijk voor de uitzendingen van de afdeling « Enquêtes et Reportages », het programma voor de uitzending « 9 Millions » van 11 december 1960 heeft opgemaakt, waartoe behoorde de enquête over het onderwerp : « Existe-t-il une crise du régime parlementaire en Belgique ? »; dat volgens het in 1960 geldende huishoudelijk reglement, de sectiechef tegenover de dienstchef verantwoordelijk is voor de uitzendingen van zijn sectie;

Overwegende dat realisator Paul Demblon met verzoekers instemming vier vragen en antwoorden had opgenomen en gefilmd; dat vaststaat dat krachtens de

toen bij de Belgische Radio en Televisie geldende journalistieke gebruiken en tradities, het opnemen of verfilmen van een interview, de Belgische Radio en Televisie er niet toe verbindt het uit te zenden; dat het zaak is van de sectiechef, onder het toezicht van zijn hiërarchische meerderen, over de opportuniteit van de uitzending te oordelen;

Overwegende dat sectiechef André Hagon in dit geval de derde vraag-en-antwoord heeft geweerd om opportuniteitsredenen, namelijk de omstandigheden, het nakende huwelijk van de Koning, en de zorg om de Franse opinie niet te kwetsen;

Overwegende dat het orgaan van de tegenpartij, toen het besliste de derde vraag en het antwoord dat verzoeker er had op gegeven, te weren, alleen maar de bevoegdheid waarover het krachtens artikel 1, § 2, van de wet van 18 mei 1960 beschikt, heeft aangewend om een programma te realiseren, dat het tot taak had vast te leggen; dat het dit orgaan vrij stond de derde vraag al dan niet te stellen en een keuze te doen uit de gestelde vragen en de gegeven antwoorden; dat verzoeker van zijn kant, die op de hoogte was van het voorname van de derde vraag-en-antwoord te schrappen, van het interview kon afzien; dat vaststaat dat verzoeker zich niet heeft verzet tegen de uitzending van het interview waarin de derde vraag geschrapt was;

Overwegende dat het orgaan van de tegenpartij, toen het besliste de derde vraag-en-antwoord weg te laten, tegenover verzoeker geen afbreuk heeft gedaan aan de hem bij artikel 14 van de Grondwet gewaarborgde vrijheid van meningsuiting;

Overwegende dat verzoeker niet aantoonde en dat geen stuk van het dossier de bewering wettigt dat het orgaan van de tegenpartij de bedoeling heeft gehad artikel 28, § 2, eerste lid, van de wet van 18 mei 1960 toe te passen om de verspreiding van verzoekers zienswijze over de vraag in verband met de bevoegdheden van de monarchie te verhinderen; dat niet vaststaat dat verzoekers antwoord op die vraag geweerd zou zijn omdat het strijdig was met de wetten en met het algemeen belang, met de openbare orde of de goede zeden, of omdat het een belediging uitmaakte voor andermans overtuiging of voor een vreemde Staat; dat de bestreden beslissing genomen is met het oog op de realisatie van het programma dat het uitzendingsinstituut overeenkomstig artikel 1, § 2, van de wet van 18 mei 1960 behoorde vast te stellen; dat het middel als zouden artikel 14 van de Grondwet en artikel 28, § 2, van de wet van 18 mei 1960 geschonden zijn, niet opgaat.

Besluit :

Artikel 1 :

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 15 maart 1965.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. Le Fevere de Ten Hove
en Moerenhout.

Advocaat-generaal : M. Versée.

Advocaten : Mrs. Haus, Vander Eecken, Jacquart
en De Beukelaer.

Faillissement. — Aangifte van schuldvordering. —
Betwisting. — Wedereis van de curator.

Aangezien de rechtspleging betreffende de betwistingen van in een faillissement aangegeven schuldvor-

deringen spoedeisend is, mag ze niet worden vertraagd door het beslechten van andere geschillen, die geen betrekking hebben op het voorwerp van die rechtspleging zelf: het vaststellen van het passief. Is derhalve niet ontvankelijk bij de procedure der betwistingen, een wedereis van de curator die geen weerslag moet hebben op het bedrag van de betwiste schuldvordering, doch erop gericht is het actief van het faillissement te vermeerderen.

X.Y.Z. t/ Mr. Vander Eecken, curator in het faillissement Thesca

.....
Wedereis:

Overwegende dat geïntimeerde qq. die de mening toegedaan is dat de vier vennoten aansprakelijk zijn voor het te weinig ontvangen actief en het te veel betaalde passief tegen hen een hoofdelijke wedereis instelt van drie miljoen te vermeerderen of te verminderen in de loop van het geding meer de gerechtelijke interessen en kosten;

Overwegende dat artikel 8 van de wet van 15 maart 1932 (art. 37 par. 1, al. 1, van de Bevoegdheidswet) door de eerste rechter ingeroepen om de ontvankelijkheid van de wedereis te staven niets heeft veranderd aan de bijzondere rechtspleging voor de betwistingen van schuldvorderingen;

Overwegende dat deze bijzondere procedure een wel precies doel heeft, te weten de vaststelling van het passief van het faillissement; dat deze vaststelling niet alleen moet dienen voor de vereffening van het faillissement en de verdeling van het actief doch daarenboven een meer dringend belang vertoont nl. de concordataire proef waartoe moet overgegaan worden onmiddellijk na de uitspraak over de betwistingen (art. 509 F.W.); dat de wetgever gewild heeft dat zo spoedig mogelijk tot deze proef zou worden overgegaan; dat met dit doel de procedure over de betwistingen geregeld werd om tot een spoedige beslissing te komen;

dat in het faillietverklarend vonnis moeten worden bepaald: de termijn binnen dewelke de schuldvorderingen moeten aangegeven worden, de datum der sluiting van het proces-verbaal van verificatie, de dag waarop de rechtbank zal geroepen worden kennis te nemen van de betwistingen waarvan zij gevat wordt door het bevelschrift van de rechter-commissaris; dat uit de artikelen 504 en 505 F.W. blijkt dat de wetgever gewild heeft dat ook de behandeling der zaak vóór de rechtbank zo vlug mogelijk zou doorgaan;

Overwegende dat het met de regeling van deze spoedeisende procedure strijdig ware ze te laten aanslepen om andere betwistingen op te lossen dan deze die betrekking hebben op het voorwerp zelf van de procedure: het vaststellen van het passief van het faillissement;

Overwegende dat hieruit volgt dat bij de rechtspleging over de betwistingen niet ontvankelijk is een tegeneis van de curator die geen weerslag moet hebben op het bedrag van de aangegeven schuldvordering, doch erop gericht is het actief van het faillissement te vermeerderen; dat de wedereis van de curator dan alleen ontvankelijk is wanneer het toekennen ervan een repercussie moet hebben op het bedrag der aangegeven schuldvordering, doch erop gericht is het actief van het faillissement te vermeerderen; dat de wedereis van de curator dan alleen ontvankelijk is wanneer het toekennen ervan een repercussie moet hebben op het bedrag der aangegeven schuldvordering (Zie Fredericq deel VII nr. 243, Berten sub Comm. Liège, 25/2/1950 J.T. 1950, blz. 561);

Overwegende dat in casu de curator de aangegeven schuldvorderingen als niet bewezen had betwist; dat zijn wedereis tot doel had niet het vaststellen van het passief van het faillissement doch het vermeerderen van zijn actief, nl. door het bekomen van schadevergoedingen; dat het inwilligen van deze tegeneis geen repercussie kon hebben op de bedragen der ingediende schuldvorderingen; dat de tegeneis dienvolgens niet ontvankelijk is;

.....
NOOT: Verg. Kooph. Antwerpen 11 mei 1960, R.W. 1960/61, 800.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPEL

12 februari 1964.

Voorzitter: M. Talpe.

Rechters: M.M. Verbeke en Vernimmen.

Advocaten: Mrs. van Tyghem en Mayeur.

Verplichte aansprakelijkheidsverzekering in zake motorrijtuigen (wet van 1 juli 1956). — Mededelingsplicht door de verzekerde van de in de loop van het contract ingetreden wijzigingen van het risico.

Art. 9 van de model-polis, uitgewerkt in verband met de wet van 1 juli 1956 op de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in zake motorrijtuigen, voorziet dat de verzekeringsnemer aan de maatschappij kennis moet geven van de in de loop van het contract ingetreden wijzigingen van ieder essentieel kenmerk van het risico, die dit laatste kunnen verzwaren.

Pleeft geen inbreuk op deze verplichting, de eigenaar van een tractor met oplegger, wiens burgerlijke aansprakelijkheid in dit verband verzekerd is, wanneer hij de oorspronkelijk verzekerde oplegger vervangen heeft door een nieuwe met een hoger laadvermogen, wanneer blijkt dat op het ogenblik van het ongeval de verzekeringsnemer het juiste laadvermogen van de oplegger niet kende, en wanneer daarenboven uit een in kracht van gewijsde getreden strafrechtelijke beslissing blijkt dat de verzekeringsnemer door het in het verkeer brengen van die nieuwe oplegger, geen nieuw risico geschapen heeft. (zie nader het vonnis).

N.V. De Noordstar en Boerhaave t./ O. Declercq

Overwegende dat de vordering ertoe strekt terugbetaling te bekomen van de volgende bedragen:

1. de som van 1.220.384 fr. door eiseres uitbetaald in haar hoedanigheid van verzekeraarster der burgerlijke aansprakelijkheid van verweerder, dit ingevolge een verzekeringscontract afgesloten op 22 augustus 1960;

2. de som van 8.730 fr. kosten en ereloon door eiseres uitbetaald bij de behandeling der strafzaak;

zij haar dekking diende te verlenen, veroorzaakt werd Overwegende dat eiseres beweert dat verweerder enkel gecontracteerd had voor een tractor met oplegger, laadvermogen 9.200 kg; dat het ongeval voor hetwelk door dezelfde verzekerde tractor doch met een oplegger die een laadvermogen had van 16.980 kg;

Overwegende dat eiseres aldus besluit dat verweerder nagelaten heeft deze wijziging in een van de essentiële kenmerken van het risico ter kennis te brengen van eiseres zodat zij op grond van art. 24, 25/2° en 9 van de verzekeringsovereenkomst gerechtigd is een recht van verhaal uit te oefenen op verweerder, en de terug-

betaling te eisen van alle vergoedingen en gerechtskosten door haar uitbetaald;

Historiek der zaak:

Er bestond een verzekeringscontract tussen eiseres en verweerder betreffende een tractor — omstandig beschreven — met oplegger waarvan het gewicht 2.900 kg en het laadvermogen 9.200 kg bedroeg of samen 12.100 kgr;

Op 17 oktober 1960 kocht verweerder een nieuwe oplegger met als laadvermogen twaalf ton, zoals trouwens oorspronkelijk vermeld op de faktuur d.d. 17 okt. 1960 der firma Octaaf Vansteenlandt;

Verweerder bood zich aan bij de schouwing met de nieuwe oplegger waar hij afgekeurd werd wegens constructiefout; Na verbeteringen door de constructeur bekam verweerder op 28 oktober 1960 een « voorlopig schouwingsbewijs, voor de duur van één maand met vermelding « laadvermogen in berekening »;

Op 16 november 1960 werd de aanhangwagen opnieuw geschouwd en werd het laadvermogen voorlopig vastgesteld op 16.980 kg.

Intussen was op 10 november 1960 het ongeval gebeurd;

Verweerder beweert dat hij de agent van eiseres, Denys Julien, op de hoogte gehouden heeft van al deze omstandigheden en dat deze geoordeeld heeft dat het voorlopig niet nodig was eiseres officieel in te lichten zolang men geen zekerheid had over de juiste tonnemaat van de oplegger;

Het ongeval werd aangegeven op 11 november 1960 en bij brief van 17 november 1960 meldde de heer Denys aan eiseres dat de oplegger geschouwd werd en dat het ongeval gebeurd was met die oplegger;

In rechte:

Overwegende dat niet meer betwist kan worden dat er ter zake een geldige verzekering voorhanden was, vermits de correctionele kamer van deze rechtbank, bij vonnis van 22 februari 1962, bevestigd door het arrest van het Hof van beroep te Gent op 24 oktober 1962, thans in kracht van gewijsde getreden, de veroordeling van verweerder gemeen heeft verklaard aan eiseres;

Overwegende dat voormeld vonnis en arrest vastgesteld hebben dat verweerder door een andere en zwaardere oplegger dan degene die het voorwerp van de verzekering uitmaakte in het verkeer te brengen geen « nieuw risico » geschapen heeft door het feit dat in een geleed voertuig, de tractor en de oplegger één enkel voertuig uitmaken; dat verder de oplegger, bij ontstentenis van vooras, niet zelfstandig kan bewegen; dat de tractor, die aan het geleed voertuig de trekkracht, de snelheid en de richting verschaft, aldus ook het hoofdbestanddeel van het geleed voertuig uitmaakt;

Overwegende dat voormeld arrest vermeldt dat de verzekeraar blijkbaar met hogergenoemde elementen rekening heeft gehouden bij het afsluiten van de verzekeringsovereenkomst, vermits de tractor die in het ongeval betrokken was, zeer nauwkeurig in de polis beschreven wordt terwijl er alleen volgende beschrijving in voorkomt betreffende aan aanhangwagens « die feitelijk een oplegger blijkt te zijn » laadvermogen aanhangwagen 9.200 kg gewicht aanhangwagen 2.900 kg gebruik: vervoer van goederen voor rekening van derden tegen betaling»; « dat de polis zelfs de afmetingen van de aanhangwagens niet opgeeft, die nochtans de risico's van het geleed voertuig rechtstreeks beïnvloeden en die niet steeds evenredig zijn met het gewicht en het laadvermogen; dat het arrest dan ook als volgt besloot:

« bij de vergelijking van de nauwkeurige beschrijving van de tractor met de uiterst sommaire meldingen betreffende de zogenaamde aanhangwagens » moet besloten worden dat de verzekering als essentieel voorwerp de tractor had en dat de tractor verzekerd zijnde, gans het voertuig verzekerd was;

Overwegende dat aangenomen kan worden dat verweerder, die deze motieven van de strafrechter verklaart te hernemen, ook mocht veronderstellen dat hij volledig in regel was met zijn verzekering toen hij de nieuwe oplegger gebruikte, vermits het gelijktijdig gebruik van twee opleggers met dezelfde tractor uitgesloten was;

Dat overigens de principes voorzien bij art. 1162 van het burgerlijk wetboek waarbij de overeenkomst moet uitgelegd worden ten nadele van hem die bedongen heeft en ten voordele van degene die zich verbonden heeft (Kluyskens, Verbintenissen, nr. 86/4°) hier ook hun toepassing vinden;

Overwegende dat verweerder ook terecht de toepassing vraagt van art. 1134 al. 3 waarbij de overeenkomsten te goeder trouw dienen uitgevoerd te worden met de gevolgtrekking in art. 135 voorzien waarbij de overeenkomsten niet alleen verbinden tot hetgeen daarin is uitgedrukt maar ook tot alle gevolgen die door de billijkheid, het gebruik op de wet aan de verbintenis, volgens hare aard worden toegekend;

Overwegende dat deze goede trouw bij verweerder vooreerst blijkt uit het niet te betwisten feit dat de tonnemaat van de oplegger slechts met zekerheid vastgesteld werd op 16 november 1960, als wanneer het ongeval zich reeds voorgedaan had; dat anderzijds ook aangenomen kan worden dat verweerder de mening was toegedaan dat zijn oplegger slechts in totaal 12 ton bedroeg, zoals bewezen is aan de hand van de faktuur der firma Van Steelandt, zodat in dit geval, geen verzwaring van risico zou geweest zijn; dat verweerder de heer Denys, agent van de verzekeringsmaatschappij op de hoogte gehouden heeft van de aankoop van de nieuwe oplegger; dat er beslist werd de definitieve schouwing af te wachten vooraleer de officiële aangifte te doen daar men slechts dan over al de nodige gegevens zou beschikken;

Overwegende dat art. 9 van het verzekeringscontract stipuleert dat de verzekeringsnemer aan de maatschappij kennis moet geven van de in de loop van het contract ingetreden wijzigingen van ieder essentieel kenmerk van het risico, die dit laatste kunnen verzwaren; dat geen enkele termijn daarvoor wordt voorzien;

Overwegende dat gezien verweerder slechts bij de schouwing van 16 november 1960, kennis kreeg van de werkelijke tonnemaat van zijn oplegger, hij slechts vanaf die datum op afdoende manier kennis kon geven van de wijziging van een essentieel kenmerk van het risico; dat gezien bewezen voorkomt dat verweerder reeds op 17 november 1960 dit ter kennis van eiseres bracht aangenomen kan worden dat verweerder dit tijdig heeft gedaan;

Overwegende dat ten slotte ook aangenomen kan worden dat er in geen geval enig oorzakelijk verband bestaat tussen het feit dat de aanrijding geschiedde met de nieuwe oplegger en de schadelijke gevolgen van deze aanrijding, vermits uit het strafdossier blijkt dat het slachtoffer met zijn personenwagen tegen de linker voorkant van de oplegger aanbotste terwijl de tractor met oplegger stilstond; dat noch het laadvermogen, noch de breedte, noch de lengte van de oplegger enige rol gespeeld hebben bij het ongeval;

Overwegende dat aldus wegens het gebrek aan oorzakelijk verband tussen de verzwaring van het risico en het ongeval en het feit dat verweerder volledig te

goeder trouw mocht vermoeden dat hij geldig verzekerd was op het ogenblik van het ongeval, en tevens tijdig kennis heeft gegeven aan eiseres van het essentieel kenmerk van aard het risico te wijzigen en geen enkele reden voorhanden is om toepassing te maken van art. 9 en 25 van het verzekeringscontract; dat de vordering van eiseres aldus dient afgewezen te worden als ongegrond;

Om deze redenen :

De rechtbank, gelet op de artikelen, 2, 30, 37, 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik van de talen in gerechtszaken; alle verdere besluiten als ongegrond verwerpende, rechtdoende op tegenspraak :

Wijst de vordering van eiseres af als ongegrond en veroordeelt haar tot de kosten.

NOOT: In verband met de wet van 1 juli 1956 op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering in zake motorrijtuigen, werd in samenwerking tussen het Ministerie van Economische Zaken en de Commissie der private verzekeringen een type-polis uitgewerkt, die door de verzekeraars gebruikt wordt bij het afsluiten van een verzekeringsovereenkomst waardoor iemand zijn burgerlijke aansprakelijkheid wenst te verzekeren in verband met het gebruiken van een motorrijtuig.

Om het vonnis nauwkeurig te kunnen situeren moge naar enkele principes verwezen worden.

Artikel 9 van de wet op de verzekeringen van 11 juni 1874 zegt: «Elke verzwijging, elke valse verklaring vanwege de verzekerde, hoewel zij zonder »kwade trouw geschied zijn, maken de verzekering »nietig, wanneer zij de waardering van het gevaar ver»mindere(n) of het voorwerp ervan veranderen, derwijze dat de verzekeraar, indien hij daarvan kennis had ge»dragen, de overeenkomst niet onder dezelfde voor»waarden zou hebben aangegaan.»

Deze verplichting, waarover zeer vele betwistingen gepleit worden, en die aanleiding heeft gegeven tot een overvloedige gepubliceerde rechtspraak, bestaat ten tijde van het afsluiten van de verzekeringsovereenkomst.

Daarenboven neemt men aan dat de verzekerde ook verplicht is in de loop van de verzekering alle feiten kenbaar te maken die hem in het bijzonder betreffen en die het risico beïnvloeden. Men steunt daarbij op het principe, vervat in art. 31 van dezelfde wet, dat de verzekeraar toelaat de verbreking te vorderen, wanneer een daad van de verzekerde de risico's door het veranderen van een wezenlijke omstandigheid wijzigt, of die risico's verzwaaert, derwijze dat, indien de nieuwe staat van zaken ten tijde van de overeenkomst had bestaan, de verzekeraar de verzekering niet of onder andere voorwaarden zou hebben aangegaan. (Fredericq, Handboek, II, § 1194-1200, § 1209, § 1227.)

Art. 9 van de model-polis legt uitdrukkelijk aan de verzekeringsnemer de verplichting op de verzekeringsmaatschappij in te lichten betreffende de in de loop van het contract ingetreden wijzigingen van ieder essentieel kenmerk van het risico die dit laatste kunnen verwaren.

Art. 24 van de model-polis houdt de sanctie in van wat in zijn art. 9 is voorgeschreven, en bepaalt dat elke inbreuk van de verzekerde op zijn verplichtingen, deze zijn recht op de contractuele waarborg ontnemt. Heeft de verzekeringsmaatschappij krachtens de door de wet opgelegde verplichtingen de schadelijke derde vergoed, dan kan zij deze vergoeding terugvorderen van de verzekeringnemer, of gebeurlijk van de verzekerde, die niet noodzakelijkerwijze de verzekeringnemer hoeft te zijn.

Art. 25 somt op niet beperkende wijze enkele gevallen op, waarin die terugvordering zal kunnen geschieden. De eerste twee gevallen zijn :

1. De valse verklaring of verzwijging op het ogenblik van de ondertekening van de verzekeringsovereenkomst (art. 9 van de wet van 11.6.1874);

2. wanneer één der essentiële kenmerken van het risico gewijzigd is, zoals voorzien in art. 9 van de model-polis en door het loutere feit van deze wijziging, zolang deze niet aan de maatschappij bekend is geworden.

Het vonnis van de rechtbank te Ieper behelst een interessante toepassing van de principes, in de artt. 9, 24 en 25, 2° van de model-polis uiteengezet. Het gaat dus niet om de mededelingsplicht van de verzekerde op het ogenblik van het afsluiten van het contract, maar wel om de mededelingsplicht in de loop van het contract, in verband met de wijzigingen aan het risico.

Laten we de feiten, zoals ze uit het vonnis blijken, samenvatten :

Op 22 augustus 1960 sloot verweerder met eiseres een verzekeringsovereenkomst af volgens de model-polis, en liet hij de burgerlijke aansprakelijkheid verzekeren, die kon spruiten uit het gebruik van een tractor met oplegger, welke oplegger een gewicht van 2.900 kg. en een laadvermogen van 9.200 kg. bezat.

Op 17 oktober 1960 kocht verweerder een nieuwe oplegger in vervanging van de oude. Volgens de artt. 33 en 34 van de model-polis bleef de verzekeringsovereenkomst van kracht of trad zij terug in werking.

Volgens de faktuur van 17 oktober 1960 bleek de nieuwe oplegger een laadvermogen van 12 Ton te hebben. Ten gevolge van bepaalde omstandigheden werd het laadvermogen officieel slechts op 16 november 1960 vastgesteld op 16.980 kg. en dan nog voorlopig. Intussen was met de tractor met de nieuwe oplegger op 10 november 1960 een ongeval veroorzaakt dat aanzienlijke schade tot gevolg had, schade die eiseres aan de schadelijgende derde had uitbetaald, en die zij thans meende te mogen terugvorderen van verweerder bij toepassing van de hierboven vermelde artikelen van de model-polis.

De stelling van de verzekeringsmaatschappij was dus dat door het hogere laadvermogen van de nieuwe oplegger één der essentiële kenmerken van het risico gewijzigd was. De rechtbank aanvaardde deze stelling niet, zich hoofdzakelijk steunend op de als volgt samengevatte middelen en argumenten :

— de aansprakelijkheid van verweerder, in verband met het bewuste ongeval was vastgesteld door definitief geworden vonnis van de boetstraffelijke rechtbank te Ieper dd. 22 februari 1962, bevestigd door het eveneens definitief geworden arrest van het Hof van Beroep van Gent van 24 oktober 1962 (deze beide beslissingen werden gepubliceerd in Bull. Ass. 1963, 118, met noot R.V.S.).

— deze veroordeling werd gemeen verklaard aan eiseres.

— in dit arrest werd vastgesteld dat het in het verkeer brengen van de zwaardere oplegger geen «nieuw risico» geschapen heeft, om de redenen die men duidelijk en omstandig in het vonnis terugvindt.

— het is essentieel de tractor, en slechts in subsidiaire orde de oplegger die het voorwerp van de verzekeringsovereenkomst uitmaakt.

De overige argumenten schijnen ons, in het licht van het hier besproken probleem, van meer ondergeschikt belang.

Het is wellicht nuttig en praktisch hier te verwijzen naar enige rechtsleer en recente beslissingen in verband met de verplichting van de verzekerde, de in de loop van de overeenkomst opgetreden wijzigingen van het risico aan de verzekeraar te melden.

Fredericq, Handboek van Belgisch handelsrecht, II, §§ 1209, 1227 met aldaar geciteerde rechtspraak.

A. Janssens - Brigode: L'assurance de responsabilité, §§ 128-131.

Monette, de Villé en André: Traité des Assurances terrestres, t. I, §§ 342-343.

R. Vandeputte, Handboek voor verzekeringen en verzekeringsrecht, pag. 72-75.

J. Wauthier, L'assurance automobile obligatoire, 1957, voetnoot op blz. 185, met vermelding van menigvuldige vonnissen en arresten.

(In verband met de zeeverzekering: Smeesters en Winkelmolen, Droit maritime et droit fluvial, III, § 943.)

Zie ook nog: Cass. 25.2.1960, Pas. 1960, I, 743 + noot, R.W. 1960-61, 422; B. Rb. Gent 16.11.1962, Bull. Ass. 1963, pag. 402 + noot (betreft het geval waar de verzekerde een nieuwe wagen met grotere cylinderinhoud had aangekocht).

A. van Gelder.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

2 april 1965.

Alleenzetelend rechter: M. Maryns.
Openbaar Ministerie: M. De Saeger.

Schadevergoeding. — Morele schade voor een verwekt maar nog ongeborn kind.

Wanneer de vader ten gevolge van een ongeval overlijdt, is het kind dat op het ogenblik van het ongeval reeds verwekt was, doch dat slechts later geboren werd, gerechtigd schadevergoeding te vorderen.

De schade bestaat erin dat dit kind, al werd het geboren na het overlijden van zijn vader, dezes steun en genegenheid zal moeten missen.

Deze schade kan vastgesteld worden op 60.000 fr.

Sabbe M.-Th. t./ Van de Sande J.

Overwegende dat de echtgenoot van aanlegster wijlen Herman Verstraeten op 19 juli 1962 te Wetteren werd gedood bij een verkeersongeval waarvoor verweerder totaal verantwoordelijk verklaard bleef bij arrest van het Hof van Beroep te Gent, d.d. 28-6-1963;

Dat de vordering van aanlegster ertoe strekt verweerder te horen veroordelen tot betaling aan haar in haar hoedanigheid van moeder-voogdes over haar kindje Ann Verstraeten dat zij van voormeld slachtoffer ontving doch dat eerst na het ongeval en wel op 14 april 1963 geboren werd, der som groot 75.000 fr., in principe ter vergoeding der morele schade door voornoemd kindje ondergaan wegens het verlies van zijn vader;

Dat verweerder deze vordering te vergeefs meent te kunnen afwimpelen onder voorwendsel dat er hic et nunc geen enkele schade in hoofde van aanlegsters kind bewezen wordt en dat het eventueel krijgen van een minder goede stiefvader alleen aan aanlegster zelf zou te wijten zijn;

Dat het evenmin opgaat de gegrondheid van aanlegsters vordering te ontkennen omdat het kind bij de dood van zijn vader nog niet geboren was;

Dat immers een ongeborn maar reeds verwekt kind op het ogenblik van het overlijden van zijn vader, in principe evenveel recht heeft op vergoeding van moreel leed als reeds levende kinderen (Infans conceptus pro nato habetur quoties de ejus commodo agitur) (Kluyskens, Personen- en Familierecht, nr. 25);

Dat aanlegsters kind evengoed de vaderlijke steun, zorg en genegenheid zal moeten missen als ware het reeds vóór zijn dood geboren geweest of alsdan reeds een zekere leeftijd hadde bereikt;

Dat de door aanlegster gevorderde vergoeding echter wel ietwat aan de hoge kant ligt en een bedrag groot 60.000 frank in hoofdsom als voldoende voorkomt (zie vonnis 2e Kamer dezer Rechtbank zetelend in boetstraffelijke zaken, d.d. 22 oktober 1963 in zake Verhulst Gerardus, bevestigd door arrest van het Hof van Beroep te Gent d.d. 24-4-1964 en vonnis van zelfde 2de Kamer dd. 15 maart 1965 inzake De Tollenaere Guido, nog onuitgegeven);

Om deze redenen,

De Rechtbank, Kamer van de alleenrechtsprekende rechter in burgerlijke zaken, gehoord ter openbare terechtzitting de heer G. De Saeger, Substituut-Prokureur des Konings in zijn eensluidend advies, alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende, veroordeelt verweerder tot betaling aan aanlegster q.q. ten titel van vergoeding der morele schade door haar kindje ten gevolge van bedoeld ongeval ondergaan der som groot 60.000 frank te vermeerderen met de vergoedende intresten sedert zijn geboorte op 14 april 1963 tot 14 juli 1964 datum der inleidende dagvaarding en met de gerechtelijke intresten sedert laatstgemelde datum.

Veroordeelt verweerder tevens tot de kosten en ontslegt aanlegster het méér gevorderde als ongegrond.

Verklaart onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling uitgezonderd wat de kosten betreft.

VREDEGERECHT TE KAPRIJKE

27 februari 1962.

Rechter: M. Van Malderen.
Advocaten: Mrs. De Schutter, Coene en Frans Baert.

Landpacht. — Beding ten behoeve van derden. — Vermelding in verkoopakte van hofstede van pacht met aanvangdatum. — Beding ten behoeve van de pachter, stellend een eerste ingebruikneming. — Opzegging.

1. Het beding in een verkoopakte van een hofstede, volgens hetwelk « de verkochte goederen in pacht zijn bij de hr. X sinds 1 oktober 1952, welke pacht door het overlijden van X is overgegaan op zijn erfgenamen, en bij likwidatie toegewezen werd aan één dezer erfgenamen » is een beding ten behoeve van derden, nl. een beding door de verkopers van de hofstede gemaakt ten behoeve van de pachter.

Dit beding brengt mee dat aan de kopers het respecteren van deze pachtovereenkomst wordt opgelegd als zijnde « een eerste ingebruikneming » aangevangen op de aldus gestelde datum. Elke andere uitlegging daarvan zou zinloos zijn, de vaste datum voor de pachtovereenkomst verworven zijnde door de eenvoudige vermelding dat de kopers alle huurcontracten die op het verkochte goed zouden kunnen slaan moeten dulden en eerbiedigen.

2. De eerste vestiging van een pachter op een goed is de eerste vestiging van die pachter op dat goed « als nieuwe pachter » *jure proprio*.
3. Een opzegging die tegen een te vroege datum werd gegeven, wordt geldig verklaard tegen de eerst mogelijke datum.

Ketels-Brion t./ Mattheeuws-De Milliano.

Gezien de regelmatig geboekte dagvaarding dd. 14 augustus 1961 van deurwaarder Carlos Dauwe te Kaprijke, strekkende tot geldig- en vanwaardeverklaring van een pachttopzeg dd. 13 juni 1961 tegen 30 september 1963 en alle gebruikelijke gevolgen vandie, slaande op een hofstede met aanhorigheden en landerijen, gestaan en gelegen te Watervliet, Maagd van Gent, genoemd Laureine of St. Laurensolder, ter grootte van 28 ha. 49 a. 80 ca. door eerste verweerster in pacht gehouden mits de globale pacht prijs van 88.710 fr. 's jaars;

Overwegende dat er geen betwisting is aangaande de vorm- en proceduurregelmaticheid der ingeleide vordering en voorfgaande akten, doch dat verweerders betwisten dat ze op 30 september 1963 de hofstede zouden moeten verlaten daar ze menen dat de opzeg alleen van waarde kan worden verklaard tegen 30 september 1970;

Overwegende dat de feitelijke omstandigheden zich als volgt stellen :

1. De echtgenoten Alfred Mattheeuws - Irma Ceulenaere pachtten sedert minstens dertig jaar voornoemde hofstede vanwege de rechtsvoorgangers van eisers. Eerste verweerster is één hunner kinderen.
2. Alfred Mattheeuws overleed op 25 januari 1945 en liet als erfgenamen zijn weduwe voornoemd, en zes kinderen over.
3. Op dit ogenblik bleven alleen nog de weduwe en één der kinderen, Achiël Mattheeuws, over op het pachtgoed : alle andere kinderen hadden het ouderlijk huis reeds verlaten.
4. Vanaf dat ogenblik werden de pachtkwijtingen op naam van weduwe Mattheeuws afgeleverd.
5. Weduwe Mattheeuws, geboren Irma Ceulenaere, overlijdt op 13 maart 1959.
6. Vanaf 1953 werden pachtkwijtingen evenwel afgeleverd op naam van Achiël Mattheeuws die, en dit wordt niet betwist, sedert 1 oktober 1952 de hofstede voor eigen rekening uitbaat.
7. Achiël Mattheeuws overlijdt enkele maanden na zijn moeder, te weten op 19 mei 1959 en laat als enige erfgenamen zijn broeders en zusters, waaronder eerste verweerster, na;
8. Onder de erfgenamen bestaat een betwisting omtrent de overname van het pachtrecht, die uiteindelijk na arrest dd. 9 juni 1960 van het Hof van Beroep te Gent, wordt bijgelegd in die zin dat het pachtrecht bij opbod voor Notaris Van de Steen te Bassevelde wordt toegewezen aan eerste verweerster voor de som van 1.030.000 fr. doch met volgende stipulatie : « er wordt wat betreft de duur of andere voorwaarden van het pachtrecht geen enkele waarborg gegeven, zodat de toegewezen ditzelfde zal moeten aanvaarden zoals het thans bestaat, zonder verhaal ». (akte dd. 29 juni 1961.)
9. Vanaf het overlijden van Achiël Mattheeuws werden de kwijtingen op naam van zijn erfgenamen afgeleverd.
10. In 1960 worden de erfgenamen van Achiël Mattheeuws in verzoening tot pachtverbreking voor dit vredegericht opgeroepen door de toenmalige eigenaar Mevrouw Florence Osterrieth : reden : niet uitbating van de hoeve sedert overlijden van de pachter. In het

request wordt gezegd dat de hofstede sedert 20 oktober 1952 aan wijlen Achiël Mattheeuws verpacht werd, krachtens mondelinge pachtovereenkomst. Er komt geen verzoening, doch er komt eveneens geen dagvaarding daar gewacht wordt op de uitspraak van het rechtscollège dat over de verdeling van het pachtrecht zal beslissen.

11. Ondertussen werd hangende deze procedure een sekwestre ter uitbating der hofstede door de Voorzitter der Rechtbank van eerste aanleg te Gent aangesteld, maatregel die op 8 november 1960 werd opgeheven.

12. Einde 1960 adverteert de eigenaarster de verkoop der hofstede. Onmiddellijk treedt de raadsman van verweerders, thans alleenpachters, in verbinding met de notaris met de verkoop gelast ten einde in de verkoopvoorwaarden het sedert 1952 ontstaan pachtrecht van zijn cliënten, als erfgenamen van de pachter, te doen erkennen en om aldus aan de pacht vaste datum te geven;

13. Na menigvuldige briefwisseling en zelfs een verzoeningsaanvraag vanwege verweerders, aanvraag die ze op 9.12.1960 laten schrappen, wordt tussen eigenaarster en verweerders overeengekomen dat volgens beding bij de algemene verkoopvoorwaarden zal worden gevoegd : « De verkochte goederen zijn in pacht bij de heer Achiël Mattheeuws sinds 1 oktober 1952, welke pacht door het overlijden van de heer Achiël Mattheeuws is overgegaan op zijn erfgenamen, en bij akte verleden voor notaris Van der Steene te Bassevelde dd. 29 juni 1960 toegewezen werd aan Mevrouw Godelieve Mattheeuws, echtgenote van de Heer Lionel De Milliano, te Watervliet. »

14. Na poging tot openbare verkoping, die mislukt gezien geen voldoende prijs bekomen wordt, wordt het pachtgoed uiteindelijk aan eisers verkocht waarvan akte, met het beding onder litt. 13, dd. 26 mei 1961 verleden vóór notaris J. Tytgat te Gent, Prijs : 5.000.000 fr. Volgt dan de pachttopzeg en het geding.

Overwegende dat de hele betwisting loopt omtrent het al dan niet eerste in gebruiknemen op 1.10.1952 door wijlen Achiël Mattheeuws; dat immers, indien hij een eerste ingebruiknemer is, hetgeen eisers betwisten, verweerster nooit vóór 1.10.1970 kan uitgezet worden gezien de tweede negenjarige periode in 1961 aanging, en de opzeg laattijdig was, dat, indien Achiël Mattheeuws *jure haereditario* in 1952 alleenpacht bewam, en niet *jure proprio*, de vordering ontvankelijk en gegrond is;

Overwegende dat de opportuniteitsargumenten ter zake wel geen waarde hebben, doch dat moeilijk aanvaard kan worden dat verweerster ooit het pachtrecht voor meer dan één miljoen fr. zou hebben ingekocht indien zij niet stellig zeker ware geweest dat zij minstens tot 1970 pachtrecht had, wijl anderzijds de verkoopprijs zeker aan de lage kant ligt — de hectare in in de streek tot 250.000 fr. waard —, alhoewel hier rekening moet gehouden worden met de aanzienlijke oppervlakte hetgeen steeds prijsvermindering meebrengt; dat die lage prijs wijst op de drukking van het beding op de verkoopwaarde van het pachtgoed;

Overwegende dat de vermeldingen aangaande de pacht in de aankoop titel van eisers, onbetwistbaar een klassiek beding ten behoeve van een derde, de pachter, uitmaken, gestipuleerd door de verkopers ondanks het financieel nadeel ten einde hun pachter te waarborgen;

Overwegende dat dit beding eenvoudig zinloos zou zijn en de verkopers zonder de minste reden de verkoopwaarde van het goed zouden verminderd hebben, indien er alleen een vaste datum door aan de mondelinge pachtovereenkomst werd gegeven en het niet de

bekentenis inhield dat wijlen Achiël Mattheeuws op 1 oktober 1952 een eerste ingebruikneming begon en die kwaliteit op zijn erfgenamen overdroeg;

dat de pachter alleen een pacht met vaste datum doch in de derde periode van onbepaalde duur houdt, ten overstaan van de kopers nooit een langer genotsrecht dan twee jaar kan laten gelden indien de kopers vooropzeg betekenen volgens de termen der landpachtwet; dat immers dergelijke pachter zich in dezelfde toestand bevindt als hij die onbetwiste pacht zonder vaste datum bezit;

Overwegende dat dit beding ten volle beantwoordt aan de rechtsgeldigheidsvoorwaarden van een beding ten behoeve van een derde, nl. dat uit de overeenkomst tussen bedinger (verkoper) en belover (koper) gesloten, voor een derde (pachter) een recht ontstond dat voorafgaandelijk niet bestond (Cass., 9 mei 1912, Pas. I, 242); dat dit ondermeer het geval is wanneer in een verkoopsovereenkomst zich een uitdrukkelijk beding van naleving van pacht bevindt dat de koper aan artikel 1743 B.W. onderwerpt doordat alsdan voor de pachter, die tot dan toe een mondelinge pacht had, onmiddellijk, uit de termen zelf der overeenkomst, een recht tegen de koper-belover kan geput worden (zie eveneens, De Page, IV, nr. 766);

Overwegende dat het beding overigens niets anders is dan een omschrijving en verduidelijking van hetgeen in een voorgaande zin van de verkoopsovereenkomst werd neergeschreven: «Ze (de kopers) zullen moeten dulden en eerbiedigen alle huurcontracten die op de verkochte goederen zouden kunnen slaan. Zij zullen het vrij gebruik hebben met het eindigen der pachten, die zouden kunnen bestaan mits zich te schikken naar de bestaande wetten en de plaatselijke gebruiken en ten eigen kosten opzeg te doen»;

Overwegende dat het beding ten voordele van verweerster er niet zozeer in bestaat in de vermelding dat het goed in pacht is bij haar door het tegenover de erfgenamen van Achiël Mattheeuws te hebben verworven, doch wel in de uitdrukkelijke stipulatie dat Achiël Mattheeuws de goederen in pacht heeft «sinds 1 oktober 1952»; dat hierin juist het beding ten voordele van de pachter ligt, gezien, indien de verkoper alleen had bedoeld zich te vrijwaren tegen alle actie van de pachter hij geen eigenlijk beding ten behoeve van een derde zou hebben gemaakt; dat een beding ten behoeve van een derde immers wil, niet dat de stipulant ten zijnen voordele bedingt doch uitsluitend ten voordele van de derde (De Page, II, nr. 654, 3° en noot 4);

Overwegende dat de pachter, zonder die stipulatie, geen enkele vordering tegen de verkoper zou gehad hebben, daar hij pachter in onbepaalde verlengingsperiode ware geweest en zich in geen geval tegen een vooropzeg van twee jaar had kunnen verzetten; dat het voordeel voor de pachter erin bestaat, dat hij zich, aan de hand van dit beding, nu juist wel tegen dergelijke vooropzeg kan verzetten;

Overwegende dat verweerster zich dan ook op de aankooptitel van 26 mei 1961 kan beroepen om haar pachtersrechten te doen eerbiedigen; dat eisers een goed hebben aangekocht met een pacht bezwaard ingang nemende op 1.10.1952;

Overwegende dat eisers vruchteloos trachten in te roepen dat het tussen hun rechtsvoorgangster, Mevrouw Osterrieth, en de erfgenamen van wijlen Alfred Mattheeuws, bestaande pachtcontract geen einde nam in de vormen bepaald door de artikelen 1774 en 1775 B.W., dat indien soms wel te vroeg wordt gezegd dat die artikelen uitsluitend in het voordeel van de pachters bestaan — de verpachter heeft ook belang bij een

opzeg van twee jaar door de pachter —, het nochtans waar blijft dat zij alleen gebiedende wetsbepalingen zijn wier overtreding alleen kan aanleiding geven tot een betrekkelijke nietigheid die gedekt wordt door naleving der vernietigbare overeenkomsten (zie A.P.R. id, nr. 16, en rechtsleer en rechtspraak); dat alles in de houding van de rechtsvoorgangers van eisers, waardoor zij gebonden zijn, bewijst dat de gebeurlijke nietigheden werden gedekt;

Overwegende dat alles er bovendien op wijst dat de voormalige eigenaarster, Mevrouw Osterrieth, Achiël Mattheeuws als een eerste ingebruiknemer heeft aanzien die op het goed jure proprio en niet ex haereditario kwam ter bevestiging waarvan de de clause in de verkoopakte liet opnemen;

Overwegende dat, moest de stelling van eisers juist zijn, de huidige landpachtwetgeving het bijna onmogelijk zou maken dat een ergenaam van een pachter een nieuw pachtcontract zou afsluiten en vanaf dit ogenblik de wettelijke pachtbescherming gedeurende 9 of 18 jaar zou kunnen verwerven; dat weliswaar de eerste ingebruikneming de eerste vestiging van een bepaalde pachter op een goed is (Verbreking, 1.3.1945 en 24.3.1947, Pas. 1945.I.127 en 1947.I.141), maar dat daarvoor meer bepaald dient verstaan te worden de eerste vestiging van een persoon op een goed als nieuwe pachter (Kluyskens, IV, nr. 267; De Page, IV, nr. 809, 1°);

Dat terzake uitgemaakt is dat Achiël Mattheeuws jure proprio op het goed kwam en jure proprio op 1.10.1952 met de rechtsvoorgangster van eisers een pachtcontract afsloot en als pachter werd erkend;

dat de aankooptitel van eisers voor geen andere interpretatie vatbaar is; dat er trouwens een nauwkeurig onderscheid in wordt gemaakt tussen het jure proprio in-pacht-houden van Achiël Mattheeuws en het jure haereditario in-pacht-verwerven van verweerster;

dat, indien alleen een vaste datum wou gegeven worden aan de pachtsovereenkomst van verweerster, de verkoopster zich had kunnen vergenoegen alleen in de akte het feit van de verpachting aan verweerster aan te stippen en niet genoodzaakt ware geweest het initiaal pachtrecht van Achiël Mattheeuws aan te halen;

Overwegende dat de opzegging dd. 13 juni 1961 dan ook slechts geldig- en vanwaarde kan worden verklaard tegen 1 oktober 1970;

Om deze redenen:

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg,

Gelet op de artikelen: 2, 24, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Alle andere besluiten als niet dienend noch afdoende verwerpende;

Ontvangt de eis,

Ten gronde wijzende,

Zegt voor recht dat de pachtopzeg dd. 13 juni 1961 tegen 30 september 1963 ongegrond is;

Zegt voor recht dat deze opzeg evenwel geldig en van waarde is tegen 1.10.1970 en veroordeelt verweerders op die datum het pachtgoed te verlaten op straffe van uitdrijving manu militaris, waartoe eisers van nu aan gemachtigd worden bij niet vrijwillige uitvoering.

Geeft akte aan eisers dat zij al hun rechten voorbehouden op alle eisen en vorderingen die ze uit hun rechtsverhouding met verweerders zouden kunnen putten;

Geeft hun tevens akte dat zij ten aanzien van be-

voegdheid en aanleg alleen het geding schatten op vijfhonderdduizend frank;

Laat de kostens lastens eisers, behoudens deze welke in 1970 zouden kunnen veroorzaakt worden door verweerders in geval van gedwongen tenuitvoerlegging en die ten hunnen laste zullen ontstaan.

NOOT: Bovenstaand vonnis werd in hoger beroep bevestigd bij vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent dd. 28 december 1962; de voorziening in Cassatie tegen dat vonnis werd afgewezen bij arrest van 9 oktober 1964.

INGEZONDEN BIJDRAGE

De wet van 2 augustus 1963 op het taalgebruik in bestuurszaken, in het bijzonder in het privaat bedrijfsleven (art. 41).

Wij delen aan onze lezers hieronder de uiteenzetting mede die gehouden werd op 10 april jl. door Mr. Van Hoestenbergh, notaris te Jabbeke, op de vergadering van het centraal comité van de Federatie der Notarissen van België:

* * *

Het bedoeld, artikel dat reeds zoveel stof heeft doen opwaaien, is zoals U weet, in de wet binnengeloodst bij wijze van amendement. De Raad van State heeft er niet eens zijn zegen moeten over geven. Het behandelt het taalregime van de akten en dokumenten in het privébedrijfsleven. Het berust op de overweging dat de publicatie, die de wet oplegt, bij veronderstelling, aan de gemeenschap, waarin het bedrijf staat en werkt moet aangepast zijn en dus leesbaar, in de taal van de streek, aangezien men nu eenmaal de bescherming van de integriteit van een streektaal heeft opgenomen. Meteen is men op zeer gevaarlijk terrein gekomen. De atmosfeer is politiek geladen.

Iedereen is het er nu ook over eens dat de wetgever die stof opnieuw zal moeten behandelen. Prof. Vandepitte in de inleidig tot de uitgave door het V.E.V. « Het taalgebruik in het bedrijfsleven » van de hand van Ivo De Weerd, eindigt zijn voorwoord met die beschouwing. Zo is ook de conclusie van het Studiecomité van de Federatie der Notarissen. De betrokken handelsrechtbanken zijn zonder klare instructies.

Wat kan er tot nu toe besloten worden, voornamelijk met betrekking tot het gebruik van tweetalige akten of publikaties bij vertaling, daar waar enige reden daartoe bestaat. Het gaat hier dus over dit enkele aspect van het probleem en dan wel voor de streken van ons land met eentalig statuut (voor het arrondissement Brussel ontvingen de notarissen instructies van hun Kamer).

Men moet inderdaad vaststellen dat de commentatoren in het Vlaamse land en speciaal de Vlaamse pers (buiten de middens van de praktijk zoals de griffies van de handelsrechtbanken en de notariaten) een tamelijk scherpe houding aannemen en voorhouden dat de publikaties moeten eentalig zijn, om reden van de bedoeling de integriteit van een streektaal te beschermen. Men beroept zich dan precies op art. 41 §2 dat een vertaling (enkel) toelaat in bepaalde gevallen zoals volgt: « bij de berichten, mededelingen, akten, getuigenschappen en formulieren bestemd voor het personeel (mag men) een vertaling voegen in een of meerdere talen zo de samenstelling van dat personeel zulks rechtvaardigt ». « Voor het personeel... », dus niet voor de akten en dokumenten die niet speciaal voor het personeel zijn bestemd. Meteen zitten we dan ook in het hart van de discussie.

Enkele vaststellingen mogen echter het probleem helpen ophelderen.

Vooreerst is het niet mogelijk dat het absoluut verboden is dat een akte tweetalig opgesteld weze, of geen vertaling moge gebruikt worden voor de bekendmaking.

De wet heeft nergens een dergelijke akte (of dokument) verboden. Onderstel b.v.b. een akte-huwelijkskontrakt waar de toekomstige echtgenoten beide handelaars zijn met respectievelijk een ander taalgebied, b.v.b. een Waal met een Vlaams meisje. Publiciteit in twee landstalen is verplichtend. Daarvoor zal men zich noodzakelijkerwijze moeten behelpen ofwel met een tweetalige akte (juxtapositie van het geheel), ofwel met de publikatie bij een ontleedende uitgifte waarvan één in vertaling. Men kan er niet van tussen. Twee afzonderlijke eentalige akten van huwelijkskontrakt voor zelfde toekomstige echtgenoten naar gelang de streek van bekendmaking is een absurditeit; het ligt voor de hand.

In de zin van uittreksels bij vertaling gaat het antwoord van de minister van Justitie op een parlementaire vraag van Volksvertegenwoordiger Cooreman (Tijdschrift voor Notarissen 1964 p. 78). De notaris geeft in vertaling een analytisch extrakt van een akte opgesteld in een andere taal dan de streektaal waar de publikatie moet gedaan worden. Terloops gezegd, de minister besloot zijn antwoord met een nieuw vraagpunt: « vermits er geen wettelijk statuut van « Beëdigd vertaler » bestaat, zal deze vertaling de waarde hebben die de rechter haar toekent ». Is het dan niet veel logischer de akte tweetalig te maken; beide teksten worden door de partijen ondertekend, terwijl het vanzelfsprekend voorzichtig blijkt te zijn één tekst als de wet van partijen te erkennen, ingeval van konflikt. De juristen kennen het moeilijke en het zeer gevaarlijke van de vertalingen, om ze te doen buiten de onderschrijving van partijen.

Een tweede vaststelling: ontleedende uittreksels in vertaling kan men zich voorstellen en maken, maar wij kunnen een vertaling door de notaris van de volledige akte in de aflevering van de als gelijkkluidende (conforme) uitgifte niet concipiëren.

Dit is nu vanzelfsprekend van zeer groot belang voor de akten die in extenso moeten gepubliceerd worden (zo voor de N.V.). Een vertaling door de notaris buiten de akte zelf kan niet aangenomen worden: de gelijkkluidendheid — zonder belang te willen hechten aan het fysisch fenomeen van het geluid — kan niet door de notaris bevestigd worden! Men werke dan met juxtapositie van beide teksten, zoals hierboven uiteengezet, daar waar de publikatie in beide taalgebieden zich opdringt.

Een derde vaststelling: de taal van de publikatie wordt niet bepaald door de ligging van de maatschappelijke zetel, wel door de exploitatiezetel(s).

Dit lijkt geen twijfel. Het meest frappante voorbeeld is de publikatie van de bescheiden der banken die over

het gehele land exploitatiezetels hebben. De bank zal zich niet mogen vergenoegen met bijvoorbeeld een publikatie in het Frans alleen; wanneer zij in Luik gevestigd is (maatschappelijke zetel), maar moet ook de publikatie doen in het Nederlands wanneer zij filialen heeft in het nederlandstalig gedeelte van het land.

Welnu, wanneer het een notariële akte geldt die in extenso dient gepubliceerd, is er maar één solutie (zie tweede vaststelling), dat is de aktering in de verschillende talen; wat ook wel geschiedt.

Doch hier wordt het moeilijk en niet houdbaar, wanneer men uit de teksten wil afleiden dat de notarissen van het nederlandstalig gebied geen dergelijke akten mogen opstellen, omdat zij aldus inbreuk plegen op het principe van de eentaligheid. Er is bovendien niet uit het oog te verliezen dat daardoor de notarissen van het Brusselse gebied, waar de tweetaligheid principieel bestaat en zelfs wordt in de hand gewerkt, zouden bevoordeligd worden door het onrechtstreeks verkrijgen van het monopolie voor dergelijke akten. De wetgever kan dat niet gewild hebben. Het verbod voor de notarissen in de eentalige gebieden moet ook gelden voor die van het tweetalig gebied, want het verbond steunt op de bestemming (publikatie) van de akte, bestemming die niet verandert naargelang van de notaris die de akte verlijdt.

Een vierde vaststelling. De akten in twee talen met juxtapositie dus van de teksten, zullen steeds een grote uitzondering blijven. Iedere practicus die op dergelijke wijze te werk gaat, weet met welke technische moeilijkheden dit gepaard gaat, zonder te spreken van de meerdere kosten die dit veroorzaakt. Men mag dus bevestigen dat er daarin geen gevaar kan schuilen dat de tweetalige akten in het nederlandstalig landsgedeelte schering en inslag zullen worden en de tweetaligheid in dit gedeelte van ons land in de hand zullen werken, en aldus de wettelijk vastgelegde stelregel van eentaligheid zal ontzenuwd worden.

Stellingname :

Rekening houdende met de dwingende eisen van de techniek der akten (en dokumenten), de niet uitgesproken formulering van verbod van tweetalige akten en de louter denkbeeldigheid van de af te keuren (zeker volgens de wet) tweetaligheid in de notariële akten en dokumenten, moet men besluiten dat deze tweetaligheid van de akten in de noodzakelijke gevallen aan te nemen is, en wat meer is, te verkiezen boven het systeem van de vertalingen buiten de akten om.

A. Van Hoestenbergh, *Notaris te Jabbeke.*

BOEKBESPREKING

Friedrich (Carl J.), Rechtsfilosofie in historische perspectief. Hilversum, C. De Boer en Paul Brand, 1964, één deel in 4°, 168 blz.

Het was het doel van Professor Dr Carl J. Friedrich, die afwisselend doceert in West-Duitsland en in de Verenigde Staten: de huidige rechtsfilosofische problematiek te voegen in het grote kader van de geschiedenis van de rechtsfilosofie. Hij streeft niet naar een volledig gedetailleerd historisch overzicht van de rechtsfilosofie, maar hij tracht een achtergrond te geven aan de voornaamste thema's en vraagstellingen welke in het verleden en ook thans nog allen bezighouden, die het recht ter harte gaat.

Een dergelijke onderneming noopte hem tot een

zorgvuldige keuze, en ook hij is ten dele beïnvloed geworden door zijn eigen opvattingen omtrent het wezenlijk belangrijke in de problematiek van deze tijd. Dat er veel interessants is dat niet kon worden besproken is duidelijk; als maatstaf voor zijn keuze nam hij de originaliteit van de rechtsfilosofische bijdrage als essentieel. Zo behandelde hij het Recht als wil van God (Het Oude Testament): het Recht als afspiegeling van de rechtvaardigheidsidee (Plato en Aristoteles); het Recht als uitdrukking van de wetten van de menselijke natuur (de Romeinse juristen); het Recht als vreedzame ordening van de liefdesgemeenschap (Augustinus); het Recht als historisch verschijnsel (de Humanisten); het Recht als de uitdrukking van de volkswil (Rousseau en Kant); het Recht als ideologie van een klasse (Marx). Een uitzondering vormen hierop de natuurrechtsgeleerden van de 18de eeuw.

Een litteratuuropgave en een naamregister verhogen de bruikbaarheid van dit merkwaardig boek.

L. Th. Maes

Maurice Henrard : L'Emploi des Langues dans l'Administration et dans les Entreprises privées (Loi du 2 août 1963) - Heule, Uitgeverij voor Gemeenteadministratie, zonder jaartal, 133 p.

Mr. Maurice Henrard, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, heeft een studie laten verschijnen over de wet van 2 augustus 1963 onder de titel « L'Emploi des Langues dans l'Administration et dans les Entreprises Privées ». Hij heeft ook artikelen over hetzelfde onderwerp gepubliceerd o.m. in het Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid van oktober 1964.

Het werk van Mr. Henrard is niet zonder verdiensten wanneer het handelt over het taalgebruik in de administratie. De auteur bespreekt achtereenvolgens de grondwettelijkheid der wet van 2 augustus 1963, het toepassingsgebied, waarin hij een interessante, niet-exhaustieve lijst geeft van organisaties en instellingen die onder toepassing van de taalwet vallen als « diensten », krachtens artikel 1 § 1, 1° en 2° (blz. 29 tot 32). Verder behandelt hij het taalgebruik in de plaatselijke gewestelijke en centrale diensten, het taalstatuut van het personeel en de sancties.

Wanneer de auteur artikel 41 van de wet m.b.t. het verplichte taalgebruik door privé-bedrijven bespreekt, verdedigt hij zeer betwistbare stellingen. Hij blijft zoals sommige andere auteurs nog steeds zweren bij het senaatsverslag van de heer de Stexhe zonder rekening te houden met de wordingsgeschiedenis van de wet, met de wettekst zelf en met de verklaringen tijdens het debat afgelegd door minister Gilson en andere senatoren die verplicht waren op verschillende punten het senaatsverslag tegen te spreken.

Ook schijnt Mr. Henrard de bestaande literatuur over zijn onderwerp niet te kennen.

In hoofdstuk VIII van zijn boek handelt schrijver meer bepaald over het taalgebruik door privé-ondernemingen (blz. 75 tot 82). Mr. Henrard citeert de tekst van art. 41 en gaat zover aan deze tekst een ideale aanvulling toe te voegen (« compléter idéalement la formule légale ») aldus: « actes et documents imposés par la loi et les règlements, au nom de l'intérêt général, en matière économique et sociale ». Deze « ideale aanvulling » van de tekst laat schrijver toe volgende gebieden van de toepassing van de wet uit te sluiten: de boekhouding, de organisatie van de inwendige diensten, de betrekkingen met het clientiel, en meer in het bijzonder, de fiscale aangiften, de douane-documenten, de faktuur.

Nochtans zijn al deze documenten, wettelijk of reglementair voorgeschreven en vallen zij dus zonder twijfel onder toepassing van art. 41.

Voor de stukken bestemd voor het personeel meent Mr. Henrard dat het begrip personeel «in globo» dient beschouwd te worden. Het betreft dus niet, zegt hij, de individuen. Deze beperking gaat zeker niet op. In de wet van 2 aug. 1963 moet o.i. de term personeel begrepen worden in zijn gewone betekenis, nl. alle personen verbonden door een contract van dienstverhuring, dus de arbeiders, en bedienden, de leerjongens, de staf- en kaderleden en het directiepersoneel. Eén van de bedoelingen van de wetgever was immers de vernederlandsing te bekomen ook bij het hoger kaderpersoneel.

Wanneer de auteur handelt over het begrip privé-bedrijf, meent hij, daarbij alleen steunende op het senaatsverslag, dat de bedoeling van de wetgever blijkbaar was onderscheid te maken tussen grote ondernemingen en kleine bedrijven. Aldus zouden banken onder de wet vallen, maar niet bijv. wisselagenten (blz. 79 en 80).

Deze interpretatie is totaal fout. In het oorspronkelijk amendement van de regering werd verwezen naar de wet van 20 september 1948 en in dat geval zou artikel 41 slechts van toepassing zijn op technische bedrijfseenheden met minstens 50 werknemers. Door de Kamercommissie werd het vereiste aantal personeelsleden herleid tot 10. In de definitieve wettekst werd iedere vereiste aan personeel weggelaten. Zowel minister Gilson als senator Vandekerckhove hebben er tijdens het senaatsdebat op gewezen dat er geen vereiste bestaat op het stuk personeelsleden, zodat de wet toepasselijk is op «alle bedrijven zelfs al is er geen personeel voorhanden». Senator Merchiers was zo mogelijk nog duidelijker, wanneer hij verklaarde: «Uit het debat is duidelijk gebleken dat met private onderneming, niet allen de rechtspersonen bedoeld worden, maar ook de natuurlijke personen, wanneer zij, al was het op hun eentje, een of andere vorm van bedrijf, bijv. een winkel, exploiteren». En de senator besluit in het Frans: «Avec ou sans personnel, un particulier est à la tête d'une entreprise».

Wat het gebruik van meerdere talen betreft, meent Mr. Henrard dat dit niet verboden is, mits men in ieder geval ook de taal van het gebied heeft gebruikt. Ook op dit punt kunnen wij Mr. Henrard onmogelijk volgen. De tekst van art. 41 § 1 en § 2 is immers zeer duidelijk. De stukken voorgeschreven door het artikel moeten verplichtend in de taal van het gebied gesteld zijn en slechts in één geval mag men aan deze stukken een vertaling toevoegen, nl. wanneer zij bestemd zijn voor het personeel en zo de samenstelling van het personeel zulks rechtvaardigt. De redenen die ons doen opteren voor een stricte eentaligheid hebben wij uiteengezet in een artikel in het Rechtskundig Weekblad van 11 april 1965.

I. De Weerdt

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BIBLIOGRAFIE

Nederland

- Costumen van 's Gravenhage 1451-1609.* Uitgeg. door G. 't Hart en H.F.W. D. Fischer. Utrecht, Kemink & Zoon.
- Drielsma, H.A.,* Civiele en fiscale gedachten over optierechten. Inaug. rede. Deventer, A.E.E. Kluwer.
- Heyden, E.J.J. van der, en Mulder W.,* Landrechten Verzameld 2e dr. Nijmegen, Dekker & Van de Vegt.
- Hoeven, J. van der,* Pseudo-wetgeving. Rede ter gelegenheid van de 333e dies natalis van de Universiteit van Amsterdam op 8 januari 1965. Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink.
- Individuele rechtsbescherming in de Europese gemeenschappen.* Door A.M. Donner, H.G. Schermers, C. R.C. Wijckerheld Bisdorff e.a. Deventer, A.E.E. Kluwer.
- Klein Wassink J.H.W.,* Het fiscale compromis. Deventer, A.E.E. Kluwer.
- Korowicz, Marek st.,* Introduction to international law. Present conceptions of international law in theory and practice, 2nd impression. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff.
- Meyjes, P.,* Fiscaal procesrecht. Administratief procesrecht in belastingzaken. Deventer, A.E.E. Kluwer.
- Moore, W.A. van der,* Recht en logica. Inleiding voor de vergadering te houden op 19 december 1964 te 's-Gravenhage. Zwolle W.E.J. Tjeenk Willink (Handelingen van de Vereniging voor wijsbegeerte des rechts). (Eerste gedeelte).
- Navo, De, en de nieuwe naties.* Verslag van het studenten seminar georganiseerd door de SIB/NSW te zamen met de WUS ou 22 en 23 februari 1964 's-Gravenhage, Atlantische Commissie.
- Peeters, G.J.B.,* Europese vervoerwetgeving. Documentatiegids voor de onderhandelaar bij de opbouw van een Europees vervoerbeleid en codex van de komende ontwikkeling van een gemeenschappelijke vervoerwetgeving. Assen, Born. Losbladig in klemband.
- Pitlo, A.,* Het verbintenissenrecht naar het Nederlands burgerlijk wetboek. 6e dr. Haarlem H.D. Tjeenk Willink & Zoon.
- Prez, P. de,* Recht en wet in het dagelijks leven. Utrecht, het Spectrum. (Prisma-boeken).
- Prijzenwet.* Bewerkt en toegelicht door A. Vos, IJmuiden. Vermande Zonen. (Losbladig in klemband).
- Ridder, P.G.,* Prijs en overheid. Commentaar op de prijzenwet. Alphen aan den Rijn N. Samsom.
- Scheltema, H.J. en Holwerda D.,* Basilicorum libri LX. Groningen J.B. Wolters; 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff. (Scripta Universitatis Groninganae).
- Smits, N.,* Compendium der Romeinse en oud-Nederlandse rechtsgeschiedenis. 3e dr. Haarlem, H.D. Tjeenk Willink & Zoon.
- Straten, Hans van,* Moordenaarswerk. Een kroniek van 120 Nederlandse moordzaken. Amsterdam, De Arbeiderspers.
- Troostwijk, M.,* Privaatrechtelijke overeenkomst - publiekrechtelijke bevoegdheid. Inaug. rede. Groningen, J.B. Wolters.
- Wildeboer, Ina, H.,* The Brussels salvage convention. Its unifying effect in England, France, Germany, Belgium and the Netherlands. Leiden, A.W. Sijthoff.

Frankrijk

- Abdel-Wahar, (Abdel-Razzak),* Le concours des responsabilités contractuelle et délictuelle en droit fran-

- gais et en droit suisse. Libr. gén. de Droit et de Jur.
Annuaire de législation française et étrangère T.XII.
 Année 1963. Publié par le Centre français de Droit
 comparé. Edit. du C.N.R.S.
- Baudouin Louis*, Les aspects généraux du droit public
 dans la province de Québec. Coll. «Les Systèmes de
 de droit contemporains». vol. XVII. Dalloz.
- Cahiers Laënnec*. Le Cabinet de groupe. Lethielleux.
- Camerlunck G.H.* et *Lyon-Caen G.*, Droit du travail. Coll.
 «Précis-Dalloz». Dalloz.
- Chainban C.I.*, Causes légales d'exonération du transpor-
 teur maritime dans le transport de marchandises.
 (Etude en droit libanais, français et anglo-saxon).
 Préf. de Michel Juglart «Bibliothèque de droit ma-
 ritime, fluvial, aérien». Libr. gén. de Droit et de
 Jur.
- Dejean de la Batie, Noël*, Appréciation in abstracto et
 appréciation in concreto en droit civil français.
 Préf. de Henri Mazeaud «Bibliothèque de droit
 privé». Libr. gén. de Droit et de Jur.
- Doucet, J.P.*, L'Indexation. Préf. de Henri Mazeaud.
 «Bibliothèque de droit privé». Libr. gén. de Droit
 et de Jur.
- Dupeyroux J.J.*, Sécurité sociale. Coll. «Précis Dalloz».
 Dalloz.
- Economides, Constantin P.*, Le Pouvoir de décision des
 organisations internationales européennes. Coll.
 «Aspects européens» (Leyde) Sijthoff. (Diff.
 S.A.B.R.I.).
- Emmanuel Hubert*, L'Assurance aujourd'hui et demain.
 Coll. «Vie pratique» Hachette.
- Emo, Pierre*, Les Courtiers de marchandises assermen-
 tés. Etude du décret du 29 avril 1964. Dépôt :
 Dalloz.
- Eszlary, (Charles d')*, Histoire des institutions publiques
 hongroises. T. III. «Bibliothèque des sciences poli-
 tiques et sociales». M. Rivière et Co.
- Fouchard, Ph.*, L'Arbitrage commercial international.
 (Bibliothèque de droit international privé). Dalloz.
- Furet M.F.*, L'Application des concepts du droit privé
 en droit international public. Coll. (Extr. R.G.
 D.I.P.) A. Pedone.
- Gaudemet-Tallon Hélène*, La Prorogation volontaire de
 juridiction en droit international privé (Bibliothè-
 que de droit international privé). Dalloz.
- Institut d'études politiques de l'Université de Grenoble*.
 Administration traditionnelle et planification régio-
 nale. Coll. (Cahiers de la Fondation Nationale des
 Sciences politiques) A. Colin.
- Isorni Jacques*, Compte-rendu. Le procès : l'accusateur
 public contre Isorni. Edit. de la Table Ronde (Diff.:
 Denoël).
- Jauffret Alfred*, Manuel de droit commercial, Capacité.
 1ère anné. IIe édit. Libr. gén. de Droit et de Jur.
- Landreau D.*, Le Désaveu de paternité spécial de
 l'article 325 du Code civil. Préf. de P. Kayser. (Bi-
 bliothèque de droit privé). Libr. gén. de Droit et de
 Jur.
- Le Bras G., Lefèbre Ch. et Rambaud J.*, L'Age classique
 (1140-1378). Sources et théorie du droit. Coll. (His-
 toire du droit et des institutions de l'Eglise en
 Occident). Sirey.
- Leclercq P.*, Les Clientèles attachées à la personne. Préf.
 de Pierre Catala. (Bibliothèque de droit privé).
 Libr. gén. de Droit et de Jur.
- Martin M.*, Tarif fiscal. 29e édit. à jour au 1e janvier
 1965. Librairies Techniques.
- Papillard Fr.*, Désiré Dalloz. 1795-1869. (Une vie de
 labeurs surhumains). Préf. d'Edgar Faure, Dalloz.
- Procès (Le)* de Jean-Marie Curutchet. (Compte-rendu
 sténographique) 7 ill. h.t. et fac. simulé d'une

- lettre du Général Salan. Coll. Procès célèbres).
 Nouvelles Editions Latines.
- Regnault H.*, Les Ordonnances civiles du Chancelier
 Daguesseau. Les Testaments et l'Ordonnance de
 1735. Presses Universitaires de France.
- Rosenne S.*, La Cour internationale de justice en 1963.
 Coll. «Extr. R.G.D.I.P. nr. 4 1964» A. Pedone.
- Rousseau Ch.*, Droit international public. 3e édit. Coll.
 «Précis Dalloz». Dalloz.
- Séché J.C., Laporte P., Sebac L., Parent J. et Petot J.*,
 Annales de la Faculté de droit et des science écono-
 miques de l'Université de Clermont. Fasc. I Année
 1964. Dalloz.
- Sereni A.P.*, Les Opinions individuelles et dissidentes
 des juges de tribunaux internationaux. Coll. «Extr.
 R.G.D.I.P.» 1964. A. Pedone.
- Spiteri P.*, L'Egalité des époux dans le régime matri-
 monial légal (Etude de réforme législative). Préf.
 de André Breton. «Bibliothèque de droit privé».
 Libr. gén. de Droit et de Jur.
- Stone F.F.*, Institutions fondamentales du droit des Etats-
 Unis. Préf. de Tunc. «Bibliothèque de droit inter-
 national». Libr. gén. de Droit et de Jur.
- Toulemon A.*, Portraits d'avocats : Moro Giafferi, Henri-
 Robert, Léon Bérard, Le Bâtonnier Fourcade,
 etc.... Dalloz.
- Tunkin G.I.*, Droit international public. Problèmes théo-
 riques. Trad. du russe par le Centre de Recherches
 sur l'U.R.S.S. et les Pays de l'Est de la Faculté de
 Droit de Strasbourg. A. Pedone.
- Veyrenc A.*, Mémento fiscal 1965, G. Durassié et Sie.

England

- Benemy, F.W.G.*, The Elected Monarch. Harrap.
- Bouwett, D.W.*, The Law of International Institutions.
 Univ. Pbs. Methuen.
- Chitty, J.*, The law of Contracts : 3rd Cum. Suppt. to
 22e 2v. Common Law Lib. set sd. Sweet & M.
- Chorley, Lord.* The Law of Contract in Relation tot the
 Law of Banking. King's College, Strand, W.C. 2.
- Conard, A.F., etc.*, Automobile Accident Costs and Pay-
 ments : Studies in the Economics of Injury Repa-
 ration. Cresset P.
- Dressler, D., (Ed.)* Readings in Criminology and Penol-
 ogy. Columbia U.P.
- Fisher, T.G. Field- & Ibbotson S. (Ed.)* The Protection
 from Eviction Act 1964. Butterworth.
- Franck, M.T.*, East African Unity through Law. Yale
 U.P.
- Freund, A.K.*, Labour Relations and the Law : A. Com-
 parative Study. Internat. & Comp. Law Spec. Pubns.
 Stevens & Sons.
- Griffith, S.*, The American System of Government.
 Univ. Pbs. Metuen.
- Hassumani, A.P.*, Some Problems of Administrative
 Law in India. Asia Pub. Ho.
- Hillman, E. (Ed.)* Essays in Local Government Enter-
 prise, Merlin P.
- Josling, J.F.*, Change of Name. Oyez Pubns.
- Knappen, M.M.*, Constitutional and Legal History of
 England. Archon Bks : Bailey Bros.
- Light, H.R.*, Legal Aspects of Business. Pitman.
- Mason, A. Thomas.*, The Supreme Court from Taft to
 Warren. Norton, N.Y. : Oldbourne.
- Morris, J.H. Carlile & W.B. Leach.*, The Rule Against
 Perpetuities : Ist Suppt. to 2e Sweet & M.
- Nwogugu, E.I.*, The Legal Problems of Foreing Invest-
 ment in Developing Countries. Man U.P.
- Park, W.D.*, Collection of Debts. Oyez Pubns.
- Paterson, J.*, Licensing Acts. Butterworth.

- Polson, C.J.*, The Essentials of Forensic Medicine. Pergamon P.
- Redmond, P.W.D.*, Mercantile Law. Macd. & E.
- Ridley, F. & J. Blondel.*, Public Administration in France. Routledge.
- Slater, J.A.*, Mercantile Law. Lord Chorley & O.C. Gillis. Pitman.
- Stone, J.*, Legal System and Lawyers' Reasonings. Stevens & Sons.
- Vasathelyi, I.*, Restitution in International Law. Tr. fr. Hungarian. Akad. Kiado, Budapest: Collet's.
- Walker, Nigel.*, Crime and Punishment in Britain. Edin U.P.
- Weston, G.*, English Constitutional Theory and the House of Lords. Routledge.

Zwitserland

- Das belgische *Aktienrecht*, Eingel. von Léon Dabin. Übers. der Einl. von Hans Claudius Ficker. Übers. der Gesetzestexte von Niklaus von Deschwanden. (Franz. Originaltext und deutsche Übers.) Frankfurt a. M., Berlin, Metzner, 1964.
- Bott, Burchard.*, Der Schutz des Unfallgeschädigten durch die Kraftfahrzeug - Pflichtversicherung, rechtsvergleichend nach deutschem, schweizerischem, französischem und englischem Recht. Karlsruhe, Verlag Versicherungswirtschaft, 1964.
- Giacometti, Z(accaria)*. Schweizerisches Bundesstaatsrecht. Neubearb. der I Hälfte des gleichnamigen Werkes von F(ritz) Fleiner. (Nachdr.) Zürich, Polygraphischer Verslag, 1965.
- Hauser, Willy.*, *Hauser Robert.*, Gerichtsverfassungsgesetz vom 29 Januar 1911... Zürich, Schulthess.
- Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch.* Hrg. von S(mil) Beck... (u.a.) Zürich, Schulthess. IV: Das Sachenrecht. 2., umgearb. Aufl. 2 a: Dienstbarkeiten und Grundlasten. Von Peter Liver. 1964.
- Code diplomatique et consulaire.* Annuaire pour le corps diplomatique et consulaire du monde entier. 12e ed. Zürich 6, Walchestr. 21, Code mondial 1964.
- Hindermann, Walter, E(duard)*. Mappe mit Schemas für Gesellschaftsverträge und Verträge besonderer Art. Spiegel/Bern, (Steingrubenweg 56, im Selbstverslag) 1964.
- Hindermann, Walter, E(duard)*., Mappe mit Vertragsschemas zum Obligationenrecht, Spiegel/Bern, (Steingrubenweg 56, im Selbstverslag) 1964.
- Hindermann, Walter, E(duard)*., Vertragsschemas zum Sachenrecht. Spiegel/Bern, (Steingrubenweg 56, im Selbstverslag) 1965.
- Rivera Damas, Arturo.*, Pensamiento politico de Hostiensis. Estudio judico, historico... Zürich, Pas-Verslag, 1964.

Oostenrijk

- Gebert, J(osef)*., Das österreichische Strafverfahrensrecht. Mit den Nebengesetzen, den Durchführungsvorschriften u. einer systemat. Übersicht über die Rechtsprechung d. Höchstgerichte. Hrg. V.J. Gebert, M(aximilian) Pfeiller. Bd. 2. T. I. - Wien: Osterr. Staatsdruckerei 1964.
- Köhler, Hans.*, Ehe- und Kindschaftrecht im internationalen Rechtsverkehr-Wien: Hfels 1964.
- Prüll, Ernst.*, Die Lohnsteuer in Frage und Antwort. Ausg. 1965. Zsgest. nach dem Stande vom 1 Jan. 1965. - (Wien XIII, Sillerpl. 4.) Selbstverl. 1965.

Duitsland

- Amira, Karl von.*, Das altnorwegische Vollstreckungsverfahren. Eine rechtsgeschichtl. Abhandlung. Neu-

druck. d. Ausg. München 1874. — Aalen: Scientia Verl. 1964.

- Baier C(arl G(eorg))*, Deutsches Privatrecht, durchges. u. erg. Aufl. — Düsseldorf: Schwann; Stuttgart: Kohlhammer 1965.
- Becker, Walter*, Das Gesetz zum Schutze der arbeitenden Jugend. Gesetzestext u. kurze Erl. f.d. Mitarb. im Jugendschutz. 2., erg. Aufl. — Hamm/Westf.: Hohenneck-Verlag 1964.
- Bernatzik, Edmund*: Rechtsprechung und materielle Rechtskraft. Verwaltungsrechtl. Studien. Neudr. d. Ausg. Wien 1886. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Bluntschli, Johann Kaspar*, Geschichte der neueren Staatswissenschaft. Allgemeines Staatsrecht u. Politik seit d. 16 Jahrhundert bis z. Gegenwart (Reprograf). Neudr. d. 3. Aufl. München 1881. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Bull, Hans Peter*, Verwaltung durch Maschinen. Rechtsprobleme d. Technisierung d. Verwaltung. (2. Aufl.) — (Köln u. Berlin): Grote 1964.
- Canaris, Claus-Wilhelm*, Die Feststellung von Lücken im Gesetz. Eine methodolog. Studie über Voraussetzungen u. Grenzen d. richterl. Rechtsfortbildung praeter legem. — Berlin: Duncker & Humblot. 1964.
- Capelle K(arl)-H(ermann)*, Handelsrecht (ohne Gesellschafts- und Seehandelsrecht). Ein Studienbuch. 10e, durchges. u. erg. Aufl. — München u. Berlin: Beck 1964.
- D'ham, Ernst*: Bürgerliches Recht. (1-3. Buch d. BGB). Lehrbuch f. Studierende d. Verwaltungs- u. Wirtschaftswissenschaften. 2., neu bearb. Aufl. — (Stuttgart) Kohlhammer. 1965.
- Dokumente zur Gleichschaltung des Landes Hamburg 1933.* Hrg. u. komm. von Henning Timpke. — Frankfurt a. M. Europäische Verl. Anst. 1964.
- Düwel Peter*, Das Amtsgeheimnis. — Berlin: Duncker & Humblot. 1965.
- Eisenmann Hartmut*, Konstanzer Institutionen des Familien- und Erbrechts von 1370 bis 1521. — Konstanz: Thorbecke in Komm. 1964.
- Engisch Karl.*, Untersuchungen über Vorsatz und Fahrlässigkeit im Strafrecht. Neudr. d. Ausg. Berlin 1930. Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Esser Josef*, Grundsatz und Norm in der Richterlichen Fortbildung des Privatrechts. Rechtsvergleichende Beiträge zur Rechtsquellen- u. Interpretationslehre. 2., unveränd. Aufl. — Tübingen: Mohr (Siebeck). 1964.
- Firkentscher Wolfgang*, Das Schuldrecht. — Berlin: de Gruyter 1965.
- Frantz Konstantin*, Die Naturlehre des Staates als Grundlage aller Staatsswissenschaft. Neudr. d. Ausg. Leipzig 1870. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Fricke G(ustav u.) J(osef) Wiefels*, Zivilprozess und Zwangsvollstreckung (45 Fälle mit Lösungen). Neu bearb. u. erw. Aufl. — Stuttgart: Kohlhammer; Düsseldorf: Schwann 1964.
- Gengler, Heinrich Gottfried Philipp*: Deutsche Stadtrechte des Mittelalters. Teils verzeichnet, teils vollst. oder in Probeausz. mitgeteilt. Neudr. d. neuen Ausg. Nürnberg 1866. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Gengler Heinrich, Gottfried Philipp*, Deutsche Stadtrechts-Altertümer. Neudr. d. Ausg. Erlangen 1882. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Geiger Theodor*, Vorstudien zu einer Soziologie des Rechts. Mit e. Einl. u. internationalen Bibliographie z. Rechtssoziologie van Paul Trappe. — (Neuwied a. Rh. u. Berlin): Luchterhand 1964.
- Goubeaux Jacques*, Frankreich. Rechtl. u. Steuerl. Pro-

- bleme ausl. Niederlassungen u. Tochtergesellschaften in Frankreich. Mit Erl. d. Doppelbesteuerungsabkommen Deutschland, Oesterreich, Schweiz. — Düsseldorf: Verl.-Buchhandl. d. Instituts f. Wirtschaftsprüfer 1964.
- Hackenbroch Michael, Zeitliche Herrschaft der göttlichen Vorsehung. Gesellschaft u. Recht bei Joseph de Maistre. — Bonn: Bouvier 1964.
- Hagedorn Manfred, Die Entbehrlichkeit der Einwilligung und Aufklärung bei Heilbehandlungen nach dem Strafgesetzbuch-Entwurf 1962. Mit e. Geleitw. von H. Elbel. — Heidelberg: Hüthig 1965.
- Hässler Manfred, Die Geschäftsführung des Betriebsrates. Mit d. Muster e. Geschäftsordnung. — Heidelberg: Verl.-Ges. Recht u. Wirtschaft 1964.
- Hesberg Carl, Das soziale Miet- und Wohnrecht. Eine Darstellung d. Mietrechts d. BGB in neuer Fassung. Das Recht d. Wohnbeihilfen. Das Mietpreisrecht. Hrsg. unter Mitarb. von Hans-Walter Laut. — Köln: Verl. Haus u. Grund 1964.
- Hofmann Hasso, Legitimität gegen Legalität. Der Weg d. polit. Philosophie Carl Schmitts. — Neuwied u. Berlin: Luchterhand 1964.
- Hölder Eduard, Natürliche und juristische Personen. Neudr. d. Ausg. Leipzig 1905. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Hippel Eike von, Grenzen und Wesensgehalt der Grundrechte. — Berlin: Duncker & Humblot 1965.
- Jellinek Georg, Gesetz und Verordnung. Staatsrechtl. Untersuchungen auf rechtsgeschichtl. und rechtsvergleichender Grundlage. Neudr. d. Ausg. Freiburg 1887. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Jellinek Georg, System der subjektiven öffentlichen Rechte. Neudr. d. 2. Aufl. Tübingen 1919. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Jellinek Walter, Gesetz, Gesetzesanwendung und Zweckmässigkeitserwähnung. Zugleich e. System d. Ungültigkeitsgründe von Polizeiverordnungen u. -Verfügungen. Eine staats- u. verwaltungsrechtl. Untersuchung. Neudr. d. Ausg. Tübingen 1913. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Kaufmann Erich, Das Wesen des Völkerrechts und die Clausula rebus sic stantibus. Eine rechtsphilosoph. Studie zum Rechts-, Staats- u. Vertragsbegriff. Neudruck d. Ausg. Tübingen 1911. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Kaufmann Erich, Kritik der neukantischen Rechtsphilosophie. Eine Betrachtung über d. Beziehungen zwischen Philosophie u. Rechtswissenschaft. Neudr. d. Ausg. Tübingen 1921. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Kaufmann, Horst, Die altrömische Miete. Ihre Zusammenhänge mit Gesellschaft, Wirtschaft u. staatl. Vermögensverwaltung. — Köln, Graz, Böhlau 1964.
- Kirchheimer Otto, Politik und Verfassung. — Frankfurt a. M.: Suhrkamp 1964.
- Kisker Klaus Peter, Die Erbschaftsteuer als Mittel der Vermögensredistribution. Eine empir. u. theoret. Untersuchung. — Berlin: Duncker & Humblot. 1964.
- Krattinger Peter Georg, Die Strafverteidigung im Verfahren im deutschen, französischen und englischen Strafprozess und ihre Reform. — Bonn: Röhrscheid 1964.
- Lange Heinrich, B(ürgerliches) G(esetz)-B(uch). Allgemeiner Teil. Eine Studienduch 7e durchges. Aufl. — München u. Berlin: Beck 1964.
- Leinweber, Gerhard, Urheberrechtsreform und Verlagswesen nach dem Regierungsentwurf 1962. — Bad Godesberg: Zeitungs-Verl. und Zeitschriften-Verl. 1964.
- Lentze Hans, Der Kaiser und die Zunftverfassung in den Reichsstädten bis zum Tode Karls IV. Studien z. städt. Verfassungsentwicklung im späteren Mittelalter. Neudr. d. Ausg. Breslau 1933. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Levy Ernst, Die Konkurrenz der Aktionen und Personen im klassischen römischen Recht. — Aalen: Scientia Verl. 8°. Neudr. d. Ausg. Berlin 1918. 1964. Hälfte I. Neudr. d. Ausg. Berlin 1922. 1964.
- Loewenstein Karl, Volk und Parlament nach der Staatstheorie der französischen Nationalversammlung von 1789. Studien z. Dogmengeschichte d. unmittelbaren Volksgesetzgebung. Neudr. d. Ausg. München 1922. Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Lohmann Wolfgang, Versuch einer methodologischen Erörterung der Radbruchschen Rechtsphilosophie. Zugleich Beitr. zum Thema Umbruch oder Entwicklung in Gustav Radbruchs Rechtsphilosophie. — Esslingen a. N. (Mülbergerstr. 32 A: Selbstverl.) 1964.
- Mayer-Maly, Theo, u. Nipperdey Hans, Carl., Risikoverteilung in mittelbar von rechtmässigen Arbeitskämpfen betroffenen Betrieben. — Tübingen: Mohr (Siebeck) 1965.
- Mayer - Tasch, Peter Cornelius., Thomas Hobbes und das Widerstandsrecht. — Tübingen: Mohr Siebeck. 1965.
- Meilicke, Heinz., Steuerrecht. Allgemeiner Teil. — Berlin u. Frankfurt a.M. Vehlen 1965.
- Miedtank, Werner., Die Zwangsvollstreckung gegen Bund, Länder, Gemeinden und andere juristische Personen des öffentlichen Rechts. — Göttingen: Schwartz 1964.
- Naucke, Wolfgang., Zur Lehre vom strafbaren Betrug. Ein Beitr. zum Verhältnis von Strafrechtsdogmatik u. Kriminologie. — Berlin: Duncker & Humblot (1964).
- Obermayer, Klaus., Grundzüge des Verwaltungsrechts und des Verwaltungsprozessrechts. — Stuttgart, München, Hannover: Boorber 1964.
- Pernthaler, Peter., Der Schutz der ethnischen Gemeinschaften durch individuelle Rechte. Eine staats- u. rechtstheoret. Untersuchung. — Wien, Stuttgart: Braumüller 1964.
- Das sowjetische internationale Privatrecht 1917 bis 1962. Eine bibliograph. Dokumentation. Hrsg. von Alexander Uschakow. — Köln: Verl. Wissenschaft u. Politik (1964).
- Die Rechtsprechung zu alkoholbedingten Verkehrsstraftaten. Bearb. von Walter Bender 1963. — (Hamburg 13, Bundesstr. 45): Bund gegen Alkohol im Strassenverkehr e.V. Jahresbericht 1963.
- Rein, Wilhelm., Das Privatrecht und der Zivilprozess der Römer von der ältesten Zeit bis auf Justinian. Neudr. d. 2. Ausg. Leipzig 1858. — Aalen Scientia Verl. 1964.
- Riepenhausen, Bernhard., Das Arbeitsrecht der Bühne. Systemat. Darstellung d. Rechtsprechung d. Bühnenoberschiedsgerichts. — Berlin: de Gruyter Erg. - Bd 1965 (2. Aufl.) 1965.
- Ruggiero, Guido de: Geschichte des Liberalismus in Europa (Storia del liberalismo europeo), (Aus d. Italien.) Dt. Von Kurt Walder u. Konrad Wandel. Neudr. d. Ausg. München 1930. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Schmidt-Lilienberg., Hans Georg: Die Lehre vom Tyrannenmord. Ein Kapitel aus d. Rechtsphilosophie. Neudr. d. Ausg. Tübingen 1901. — Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Schneider, Hans., Bibliographie zum öffentlichen Recht in der Bundesrepublik Deutschland. Ein Hilfsmittel zum Studium von Verfassung u. Verwaltung.

- 2., erg. u. erw. Aufl. - München u. Berlin: Beck 1964.
- Schneider, Egon., Das zivilrechtliche Dezernat. Prakt. Hinweise f. Junge Richter. - Berlin u. Frankfurt a.M.: Vahlen 1965.
- Schröder, Heinrich., Die Gemeinde und die Sozialhilfe. - Hannover: Boorberg 1964.
- Schüller, Ulrich, (u.) Hempel Herbert., Formülarbuch der Prozesspraxis für den Rechtsanwalt und sein Büro. 2., erw. u. verb. Aufl. - Essen: Juristischer Verl. Ellinghaus 1964.
- Schulze, Erich., Die bevorstehende Revisionskonferenz in Stockholm 1967. The forthcoming Stockholm Revision Conference 1967. La prochaine Conférence de revision à Stockholm 1967. - Berlin (-Lichterfelde) u. Frankfurt a.M.: Vahlen (1964).
- Steindorff, Ernst., Der Gleichheitssatz im Wirtschaftsrecht des Gemeinsamen Marktes. Vortrag. - Berlin: de Gruyter 1965.
- Ullrich, Wolfgang., Die Kindesmisshandlung in strafrechtlicher, kriminologischer und gerichtsmedizinischer Sicht. - Neuwied a.Rh.u. Berlin: Luchterhand 1964.
- Welcker, Karl, Theodor: Die letzten Gründe von Recht, Staat und Strafe, Philosoph. u. nach. d. Gesetzen d. merkwürdigsten Völkerrechtshistor. entwickelt. Neudr. d. Ausg. Giessen 1813. - Aalen: Scientia Verl. 1964.
- Wilke, Dieter., Die verwirking der Pressefreiheit und das strafrechtliche Berufsverbot. Zugleich e. Beitr. z. Rechtsnatur u. zu d. Grenzen d. Grundrecht. - Berlin: Duncker & Humblot 1964.
- Wolzenorff, Kurt., Der Polizeigedanke des modernen Staats. Ein Versuch z. allgem. Verwaltungslehre unter bes. Berücks. d. Entwicklung in Preussen. Neudr. d. Ausg. Breslau 1918. - Aalen/Scientia Verl. 1964.
- Worm, Kurt: Das Wichtigste aus dem Gewerberecht. - Stuttgart, München, Hannover: Boorberg 1964.
- Wussow, Hansjoachim: Die Haftung des Bauunternehmers bei der Bauausführung (unter Berücksichtigung der wesentlichsten Fragen aus dem Versicherungsrecht). Köln, - Braunsfeld: R. Müller 1964.
- Zuleeg, Manfred., Die Rechtsform der Subventionen. - Berlin: de Gruyter 1965.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der balie bij het Hof van Beroep te Gent.

In het gezellig kader van het landhuis «Koningsdonk» te Gentbrugge, werd op donderdag 11 maart, een punt gezet achter de traditionele deontologische lessen voor de stagiaires, welke dit jaar gegeven werden door Mr. Remue over de echtscheidingsprocedure; Mr. Matthijs over de wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, Mr. M. Van Kerkhove over de probatie.

De Vlaamse Conferentie werd aldaar verwelkomd namens het stadsbestuur van Gentbrugge, door confrater Fernand van Belle, schepen van de burgerlijke stand en van de feestelijkheden.

Reeds bij het aperitief heerste de beste stemming. Ieder was vol verwachtingen voor de komende dingen: de verkiezing van de stagistenvertegenwoordiger. Na de soep brak voor confrater Sonja Sabbe, uittredende vertegenwoordigster, het ontroerende ogenblik aan voor haar zwanezang. Het warme applaus dat haar te beurt

viel was zeker het beste bewijs van aller waardering voor haar toewijding aan de Vlaamse Conferentie.

Tussen de verschillende gangen van het souper door, werd aan de kandidaten-vertegenwoordigers de kans gegeven om hun programma bekend te maken, waarna het de beurt was aan hun promotors de kwaliteiten van de toekomstige vertegenwoordigers te roemen.

Voor al het kiesprogramma van Mr. Ph. Bouckaert maakte indruk en de revindicaties van de jonge confraters werden niet zonder verwondering over zoveel euvele moed, door de oudere confraters aanhoord. Doch dit mocht niet baten. Dank zij het fijn en humoristisch pleidooi van Mr. G. Moyaert, zou zijn kandidaat Mr. P. Van Eeckhaut met de meeste stemmen uit de bus komen. Dit was dan het grote moment voor de Gentbrugse stadsmagistraat, die wegens ambtsbezigheden het souper in de steek had moeten laten maar zopas teruggevoerd was, om met de volle overgave van zijn onstuitbare welsprekendheid de loftrompet te steken over de onvolprezen geneugten welke de loopbaan van een integer rechtsgeleerde bieden kan.

Werd er dit jaar niet «met de keukenmeid gedanst», eenieder verliet na een afscheidsdrank op de gezondheid van de voorzitter Mr. Piet Blomme, dit gezellig oord met het vast besluit volgend jaar er weer bij te zijn!

Geert Baert.

MEDEDELINGEN

Voorzorgskas voor advocaten.

De «Voorzorgskas voor advocaten» zond aan haar leden hieronderstaande uitnodiging:

* * *

Geacht Lid,

De Raad van Beheer van de Voorzorgskas voor Advocaten verzoekt U de *Algemene Statutaire Vergadering* van de Kas te willen bijwonen, die zal gehouden worden op *zaterdag 8 mei 1965 te 14.30 u.*, in het Paleis van Justitie te Brussel, in de zittingszaal van de Eerste Kamer van het Hof van Beroep.

Dagorde:

1. Goedkeuring van het proces-verbaal van de gewone algemene vergadering van 11 april 1964.
2. Verslag van de Raad van Beheer.
3. Goedkeuring van de rekeningen van het dienstjaar 1964 en voordracht van de begroting voor het komende dienstjaar.
4. Ontlasting van de beheerders.
5. Gedeeltelijke vernieuwing van de Raad van Beheer (artikel 18 der Statuten).
6. Onderzoek van de voorstellen tot het instellen van pensioenen.
7. Allerlei.

De leden van de vereniging die verhinderd zouden zijn de vergadering bij te wonen en die wensen zich te laten vertegenwoordigen, kunnen daartoe een volmacht verlenen aan een ander lid. Deze volmacht moet geen bijzondere vorm hebben en kan afgegeven worden aan het bureau van de vergadering.

Het aantal stemmen waarover een mandataris kan beschikken is beperkt tot tien (artikel 32 van de Statuten).

Wij rekenen op Uw aanwezigheid en bieden U, Geacht Lid, de betuiging van onze konfraternele gevoelens aan.

Voor de Raad van Beheer,
De Voorzitter,
Mr. R. Van Roye.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen, jrg. 1965 - nr. 3 :

Vanhoudt C.J., Uit de praktijk. — Eigendom van niet-bevaarbare noch vlotbare waterloop. — Rechtspraak. — Bestuurlijke Beslissingen. — Parlementaire Kroniek. — Notariaat.

De Gemeente, jrg. 1965 - nr. 3 :

Editoriaal. — Stichelbaudt L., De wet van 17 maart 1964 op de naturalisatie. — Destrée J., De Onderlinge Maatschappij der Openbare Besturen. — Van den Broeck G., De Heer burgemeester van Zelzate. — Van Nierop M., Moeten we de slot-n uitspreken ? (II).

Nederlands Juristenblad, jrg. 1965 - nr. 14 :

Drabbe L.W.M.M., Partijen als getuigen. — Mededelingen van de Nederlandse Juristen-vereniging. — Het werk aan het nieuwe burgerlijk wetboek. — Van Dal, A.J.M., Z.O. Aziatische Juristen Conferentie te Bangkok.

jrg. 1965 - nr. 15 :

Hirsch Ballin E.D., Staatskopijrecht heden. — Cohen H. Jehoram., Nieuw B.W. in het Tractatenblad ? — Installatie Commissie-Wiarda. — Esselaar Th. C., Nogmaals : medezeggenschap in het Europees Parlement in het Landbouwbeleid.

jrg. 1965 - nr. 16 :

Langemeijer G.E., Rechtvaardigheid en doelmatigheid. — Stoffels P., Snel recht. — Hijmans Ir. D., Nogmaals iets over het auteursrecht op Nederlandse octrooischriften en octrooiaanvragen. — Conferentie inzake wetenschappelijke informatie. — Knuttel W.P.C., Artt. 19 en 19a BRv. en het scheidingsproces.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1965 - nr. 4856.

Van Duyn Y.D.C., Wet op de vermogensbelasting 1964. — Veugelers L.F., Inkoop van eigen aandelen en het registratierecht. — Gerbrandy S., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak : Zakenrecht (I).

Ars Aequi, jrg. 1965 - nr. 6 :

Klarenbeek H.J.A.E.M., Schadevergoedingsplicht voor de overheid, ex. art. 1401 B.W. — Hahn H., Rechtsvraag.

Sociaal Economische Wetgeving, jrg. 1965 - nr. 2 :

Van Poeltje S.O., De overheidsaanbestedingen onder E.E.G.-régime. — Samkalden I., Opheffing van de beperkingen tot vestiging en dienstverlening in de gemeenschappelijke markt. — Van Eijkern W.J., De wet Assurantiebemiddeling in de rechtspraak 1961-1964. — Jurisprudentie.

Bestuurswetenschappen, jrg. 1965 - nr. 2 :

Vieren of herdenken. — H. Matton. — Vermeulen W. H., De legislatieve bloedarmoede van het Europese parlement. — Belinfante A.D., De spanning tussen rechtspraak en bestuur.

Arbitrale Rechtspraak, jrg. 1965 - nr. 530 :

Nolen W., Beroep op arbitraal beding voor het eerst in appel-procedure gedekt ? — Scheidsrechterlijke uitspraken.

Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, jrg. 1965 - nr. 1.

Wilhelm Hanisch (Vechta). — Friesische Freiheit, Sater Freiheit, Chodenfreiheit und Künische Freiheit, Ein Beitrag zum Problem der Freiheit in der Deutschen und schweizerischen Geschichte. — Alan Watson (Oxford) The Divorce of Carvilius Ruga. — Fritz Raber (Köln) Hoc animo dare. — Hermesdorf B.H.D., (Nijmegen), Maior dividat minor eligat.

Journal des Tribunaux, jrg. 1965 - nr. 4485 :

Mimin P., Crise et revanche du subjonctif et des rè-

gles grammaticales ou les méfaits de la télévision. — Tassin M., Responsabilité aquilienne et responsabilité contractuelle en droit belge. — Jurisprudence. — Chronique Judiciaire.

jrg. 1965 - nr. 4486 :

Simone D.-C., L'influence de la Sécurité sociale sur la responsabilité civile. — Jurisprudence. — Chronique Judiciaire.

jrg. 1965 - nr. 4487 :

Dodinal P., L'examen hérédito-biologique. — Jurisprudence. — Chronique Judiciaire.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1965 - nr. 2505 :

Raucourt L., Pratique notariale : Croquis liquidatif. — Reprise et récompense. — Assurance vie. — Imputation de dot. — Donation à épouse de secondes noces. — Droits de succession. — Législation. — Revue de la jurisprudence belge.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat, jrg. 1965 - nr. 20834 à 20844 :

Rechtspraak.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1965 - nr. 7 :

Meeus A., La loi du 7 avril 1964 relative à l'effacement des condamnations et à la réhabilitation en matière pénale. — Marchand P. et Bradfer J., Thérapeutique de l'alcoolisme et délinquance. — Bradfer J., La maladie alcoolique, sa description et son traitement.

Tijdschrift voor sociaal recht, jrg. 1965 - nr. 2 :

Dermine H., La rupture abusive des contrats de louage de services de travail et d'emploi. — Rechtspraak.

Revue de Droit intellectuel. - L'Ingénieur-Conseil, jrg. 1964 - nr. 12 :

Gotzen M., Les articles 10bis et 10ter de la Convention d'Union de Paris, l'action en cessation et l'arrêt de cassation du 16 mars, 1939.

Tijdschrift voor Vrederechters, jrg. 1965 - nr. 2 :

Rechtspraak.

Mouvement Communal, jrg. 1965 - nr. 3 :

Editorial. — Rémion F.M., Quelques réflexions au sujet de la loi du 4 mars 1963 relative aux marchés passés au nom de l'Etat et au sujet du régime des marchés communaux et des marchés des organismes d'intérêt public. — Destrée J., La Société Mutuelle des Administrations Publiques.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jrg. 1965 - nr. 3 :

Art. 1384 : Péré : Fondement., Abus de droit. — Pouv. Publics : Voirie : Etat. — Resp. Profess : Coiffeur : Teinture de cheveux. — Transport : Marchandises. — Circ. Routière : Régl. gén. Art. 16. — Domm. — Int. Lésion physique. — Act. en Reparation : Procédure. — Droit Pénal. — Ass. accident : Ass. obligatoire. — Acc. Travail : Lois coord. — Bibliographie.

Res Publica, jrg. 1965 - nr. 1 :

Jouvenel B., Science politique et tâches de prévision. — De Smaele A., Les nouvelles voies de la démocratie européenne. — Hanson A.H., La décentralisation. — Bruyneel A., L'évolution de la société contemporaine et la nécessité de former les dirigeants de l'Administration. — Dehousse J.-M. et Destrée U., Vision nouvelle du phénomène fédéral. — Leoni F., La réglementation du parti politique en Italie. — Brugmans H., Pourquoi le fascisme n'a-t-il pas « pris » en France ? — Lukaszewski J., Une nouvelle introduction aux problèmes de la communauté occidentale. — Harned J., Création d'une Assemblée atlantique.